

Proverbs

Ya meippanggep eyan libluh e Proverbs

Huyyan libluh hu neamuamung ni in-inhel idan nangkelaing niya nangkenemneman ni tutu-u meippanggep ni biyag et ya kayyaggud ni pekikillawwan di edum ni tuu et hi Apu Dios. Yadda tutu-un wada takut dan Apu Dios et ida kamengu-unnud ni hi-gatu ey umlaing ida niya menemneman ida. Nem yadda tutu-un endi nemnem da e endi lispituh dan hi-gatu ey eleg da pinhed ni menemneman. Ya hakey ni keibbellinan ni 'Proverbs' e 'mashal' di ehel ni Hebrew ey ansikkey ni na-hel meippanggep ni elaw ni meunnud ma-lat kayyaggud meippahding.

Ya nepenidpidwan na-hel eyad libluh ni Proverbs ey ya meippanggep ni laing niya kenemneman. Ya laing eyad libluh ni Proverbs ey ya inamtan hakey ni tuu et ya kabaelan tun mampilin kayyaggud ni pehding tu meippuun di inamta tun kayyaggud niya makulug.

Ya neitudek eyad libluh:

1. Ya tugun ma-lat menemneman ey lumeing hu hakey ni tuu niya ma-lat eleg tu iu-unnud di kapehpehding idan endi nemnem tu. (chapters 1-9)
2. Ya nambaklangan ni tuun nenemneman ey nelaing di tuun endi nemnem tu. (chapters 10-15)
3. Ya panyaggudan ni meelladdan memillin mengippahding ni kayyaggud et ya lawah

ni meellan eleg memillin mengippahding ni kayyaggud. (chapters 16–31)

¹ Huyyadda kayyaggud ni ehel niya tugun nan hi Solomon e nampatul lad Israel ni nunman, e u-unggan David.

² Huyyaddan kayyaggud ni ehel niya tugun ey kaumbaddang ni tuu ma-lat menemneman niya ma-lat matugun. Baddangan da mewan hu tuun man-ewwat ni neligat ni meewwatan ni tuttuddun makahhapul di neitu-wan.

³ Ya etan tuun mengu-unnud idan nunyan tugun ey menemneman niya umyaggud elaw tu ma-lat ya neiptek, ya meandeng niya limpiyuh pehding tu.

⁴ Ey umbaddang idan tuun nelakah ni meihhepitan ma-lat eleg maheul niya ma-lat maweda hu kayyaggud ni pan-ewwat tu. Niya umbaddang etan ni kamenangpah ma-lat menemneman niya ma-duman hu inamta tu ey amtaen tun memillin kayyaggud ni pehding tu.

⁵ Ey anin ni hi-gayuddan nelaing niya nenemneman, et dengel yudda huyyan tugun ma-lat maduman laing yu niya nemnem yu niya yuka pan-ewwat.

⁶ Niya ma-lat dammutun han-awat yudda neligat ni meewwatan ni keibbellinan etan idan tugun, yadda ab-abig, yadda bullikay et yadda ehel idan nangkelaing niya nenemneman.

⁷ Ya kapengilillingisin tuun pengu-unnudan tun APU DIOS hu kakeilleppuin kenemneman tu. Nem hedin yadda endi nemnem tun tuu ey daka kehinga tugun niya eleg da pinhed ni metuggun.

⁸ Hi-gam ni u-ungngak, ey u-unnud mu tugun di amam nan inam.

⁹ Tep yadda ittugun da hu mengiyyaggud ni elaw mu e henin kayyaggud ni penget winu banggel e kamengippeyaggud ni ang-ang.

¹⁰ Hedin ewwisen dakaddan lawah ni tuu ma-lat ipahding mu dama daka pehpehding, ey entan tu u-unnud.

¹¹ Entan tudda hangud hedin kandan hi-gam ey “Ikay et itsu mambetak ni tutu-un endi bahul da et patyen tayudda.

¹² Petteyen tayudda humman ni tutu-un beb-taken tayu et anin ni makattagudda niya na-let ida, et henidda mategun meikkullung,

¹³ et penuen tayu baballey tayun limmu da niyadda nangkebalol ni tenged dan ellan tayu.

¹⁴ Ikay kuma et tayu ipahding humman et hedin wada ellan tayu, man panggagadwa tayu.”

¹⁵ Hi-gam e u-ungngak, ey entan kaya an pekikillaw idan hanniman ni tutu-u ma-lat eleg mu ipahding hu daka pehpehding,

¹⁶ tep pinhed dan peteg ni pehding ni lawah ey ida kaumpatey.

¹⁷ Inamta tayu e hedin कांग-ang-angaddan sisit muka pampengihha-addin lingen, ey eleg ida mekna.

¹⁸ Nem hedin yadda lawah ni tutu-u, ey meknadda et matey ida etan di ingkapyu dan keknnaan ni edum ni tuu.

¹⁹ Hanniman daman nanna-ud ni mettey hu tuun neka-agum e tuka pilliwa limmun edum tun tuu tep huyya hu kepappegan ni tuun henin nunman hu elaw tu.

²⁰ Hedin ya laing ey kamei-ellig di hakey ni biin kaman-eyyag idan tuud keltad niyaddad mulkaduh.

²¹ Tuka pantugguna tutu-u anin ni attu neamungan da, yad heggeppan ni bebley winu yad keltad.

²² Kantuy “Hi-gayun neikamkampu nemnem tu, kaw pinhed yun hannitan kayun neyun e eleg yu ussala nemnem yu? Isiked yun meneghegnud ida etan ni nelaing niya nenemneman.

²³ Pandengel kayu hedin e-helan dakeyu, tep tuggunen dakeyu niya ituttudduk hu kayyaggud ni wadad nemnem ku ma-lat amtaen yu.

²⁴ Dakeyu kaeyyaeyyagi ma-lat umli kayud kad-an ku ma-lat baddangan dakeyu, nem eleg yuwak hengnguda.

²⁵ Eleg yu dedngela tugun kun hi-gayu niya eleg yu pinhed ni me-helan,

²⁶ et humman hu, ngi-ngi-ngian dakeyullin hi-gak hedin wadalli ligat yu.

²⁷ Ey makulug ni taltalangaan dakeyu niya eleg dakeyu baddangi hedin um-ali nemahhig ni ligat ni memahbah ni hi-gayu e henin na-let ni pewek e tuka bahbaha baley.

²⁸ Hedin mambegga kayullin baddang ni hi-gak, man eleg dakeyulli hengnguda. Et yuwak ali hemmahemmaken, nem eleg yuwak ali hanhamak.

²⁹ Eleg yu pinhed ni metuttudduan niya eleg yu ilillingisin mengippahding ni pinhed APU DIOS.

³⁰ Em, eleg yu u-unnuda tugun ku niya eleg yu pinhed ni me-helan

³¹ et heni yu intanem hu lawah, et humman hu, enniën yulli hu mapeit ni lameh tu e humman ali kebabahan yu.

³² Tep ya etan tuun endi nemnem tu e tuka iwwalleng hi APU DIOS. Eleg tu hengnguda kayyaggud ni elaw niya hellamdaken tu ketteyyan tu.

³³ Nem emin ida mandedngel ni tugun ku et u-unnuden da ey umlinggep ida e endi da tekkutan niya endi an meippahding ni hi-gadan lawah.”

2

Ya kayyaggud ni kaiddawat ni laing

¹ Hi-gam ni u-ungngak, ey hedin pinhed mun mebendisyonan, man dengel mu eya ittugun ku. Iha-ad mud nemnem mu ey entan tu liwwan hu ittuttudduk ni hi-gam.

² Pakadngel mudda tugun ni um-idwat ni laing niya kenemneman ey ipahding mun emin hu kabaalam ni mengewwat idan nunman.

³ Ey hedin makulug ni pinhed mun menemneman niya pinhed mun peteg ni mewedda muka pan-ewwat,

⁴ ey hedin heppulem hu laing ni henin kapeneppullin pihhuh winu henin kapenem-makin neitlun nebalol ni tenged,

⁵ man amtaem hu pehding mun mengilillingit ni mengu-unnud ni pinhed APU DIOS niya meihhammad hu pengamtaam ni hi-gatu.

⁶ Tep hi APU DIOS hu kakelpuin laing, ya dakel ni inamta niya kapan-ewwat.

⁷ Hi-gatu kaum-idwat ni panyaggudan niya hi-gatu kaumbaddang. Ey hi-gatu heni happiyaw idan kamengu-unnud ni hi-gatu ma-lat endi lawah ni meippahding ni hi-gada.

⁸ Tudda kaippaptek hu limpiyuh daka pehding ni edum dan tuu niya tudda kaeddugi hu naneng-tun kamengu-unnud ni hi-gatu.

⁹ Et humman hu, hedin u-unnudem tugun ku, man amtaem hu neiptek. Ey meandeng niya limpiyuh hu pehding mu niya amtaem hu kayyaggud ni elaw.

¹⁰ Et menemneman ka niya um-amleng ka tep yadda humman ni eddalem.

¹¹ Ey endi lawah ni pehding mu tep inamtam niya muka ewwasi hu kayyaggud ni kapehding.

¹² Ey meihwang kad implanuh ni lawah ni tuun neihla hu daka e-hela tep nelaing ka niya nenemneman ka.

¹³ Huyyaddan lawah ni tuu, ey inwalleng da kayyaggud ni elaw et henidda wadad engeenget e daka ippenahding hu lawah.

¹⁴ Daka pan-amlengin mengippahding ni lawah niya ida kaman-an-anlan mene-ul ni edum dan tuu.

¹⁵ Nemahhig itek da, et humman hu, endin hekey dinel ni tuun hi-gada.

Ya eleg pekiddagyumin makilakin bii

¹⁶ Hedin nelaing ka niya nenemneman ka, ey eleg ka mehe-ul ni ehel idan makilakin bii.

¹⁷ Humman idan bii ey hini-yan da ahwa da e impangil da hu insapatah dan Apu Dios eman ni nengahwaan da.

¹⁸ Ya lakin kaumlaw di baley ni henin nunman ni bii et ipahding dan dewwa hu lawah ey heni tu indalan di dalan ni ketteyyan et immelan an manha-ad di bebley ni nangketey.

¹⁹ Ya etan lakin kamengi-ullig nunman ni bii ey eleg law meibbanggad tep eleg tu hanhamak hu dalan ni umlaw di keteguan.

²⁰ Et humman hu, u-unnud mu hu elaw ni kayyaggud ni tuu et mambiyag kan kayyaggud hu elaw mu.

²¹ Tep ya kayyaggud ni tuu ey mannenneng ni manha-ad eyad bebley.

²² Nem hedin yadda lawah ni tuu, man pe-kal Apu Dios ida eyad bebley.

3

Ya tugun ida etan di kamampenikken ni lalakki

¹ Hi-gam e u-ungngak, ey entan tudda liwwan hu nakka ittenuttuddun hi-gam. Iha-ad muddad nemnem mu ey huyyadda u-unnud mu.

² Tep huyyaddan nakka ittugutugun hu mengid-wat ni andukkey ni biyag mu niya mengiyyaggud ni neitu-wam hedin u-unnudem ida.

³ Peang-ang mun ingganah hu impeminhed mu niya binabbal mun edum mun tuu ey ipahding mu hu inhel mu ma-lat madinel idan hi-gam. Huyyaddan kayyaggud ni kapehding hu heni ibanggal mu niya heni itudek mud puhum.

⁴ Hedin pehding mudda huyya ey kayyaggud kad hinanggan Apu Dios niyad tuu.

⁵ Hi APU DIOS hu pangidinelim ni emin ni kamekapkapyad biyag mu, beken ni ya annel mu.

⁶ Niya emin hu pehding mu ey inemnem mun hi-gatu ma-lat peamta tun hi-gam hu neiptek ni pehding mu.

⁷ Beken ni neala ni kammuy nekannemneman ka et mu idinel di muka pannemnem. Hi APU DIOS kumaddan hu dayaw mu niya hi-gatu u-unnud mu, ey entan tu ipahding hu lawah.

⁸ Hedin u-unnudem ida huyya ey umyaggud annel mu niya umhinedel ka.

⁹ Usal mu kinedangyan mun mengippahding idan keidaydayawan APU DIOS ey idwat mun hi-gatu hu memengngulu niya kekakkayyaggudan ni lameh idan intanem mu.

¹⁰ Hedin hanneya pehding mu, man mehewwal hu enniem di inggaud mu et mangkepnu aallang mu niya mangkepnudda pa-nay mun meinum.

¹¹ Hi-gam e u-ungngak, entan tu langlangkuyya hu kapenuggunin APU DIOS ni hi-gam niya entan tu balaw hedin imbunget daka.

¹² Tep hedin hi APU DIOS, man tudda katugguna hu nakappinhed tu, henin kapenuggunin a-ammed ni u-ungnga da. *

¹³ Kabendisyonin APU DIOS hu tuun pinhed tun menemneman niya pinhed tun mewedda tuka pan-ewwat.

¹⁴ Tep heballi humman ni meweddan hi-gatu nem ya silber winu balituk.

¹⁵ Nebalbalol hu laing nem ya nenginan batu, ey anin ni hipan nebalol ni tenged et eleg meinggeh balol tud balol ni laing.

* **3:12 3:12** [11-12] Hebrews 12:5-6

16 Tep yadda nelaing niya nenemneman ey kedangyan ida niya ida kamedeyyaw, ey indawat APU DIOS ni hi-gada andukkey ni biyag.

17 Kayyaggud niya melinggep hu biyag ni tuun nelaing niya nenemneman, ey kamedinnel e endi lawah ni meippahding ni hi-gatu.

18 Ey kamean-anla hu nelaing niya nenemneman ni tuun eleg tu iwwalleng ni man-eddal. Tep hedin ya laing, man henin keyew e kaum-idwat ni biyag ni tuun kamengngan ni lameh tu.

19 Dammutun lintun APU DIOS hu puyek niya kabunyan tep nakannemneman niya nelaing.

20 Ey dammutu mewan ni tuka peukkat hu danum idad hebwak, niya tuka e-gaha udan ni nalpud kulput tep ya laing tu.

21 Hi-gam ni u-ungngak, ey itnem mud nem-nem mu hu kayyaggud ni tugun niya kayyaggud ni kapannemnem. Entan tu liwwan ni pehding ida huyya,

22 tep umyaggud hu biyag mu hedin pehding mudda huyya tep ya kayyaggud ni elaw mu.

23 Iningngeh tu hu ippaptek dakaddan kayyaggud ni tugun et endi hu lawah ni meippahding di biyag mu, et eleg ka meiingngeh etan di tuun kamandaddallan ey neihungbub.

24 Hedin meuggip ka, man kayyaggud hu ugip mu tep melinggep ka e endi tekkutam.

25 Entan tu takusi hu hipan kaumbahbah e endi maptek ni neipahding ni lawah ni tuu,

26 tep kameiddinnel hi APU DIOS ni mengippaptek ni hi-gam.

²⁷ Hedin mahapul ni edum mun tuu hu bad-dang mu, ey entan tu ukuh, nem baddangim hedin han-ipahding mu.

²⁸ Hedin dammutun baddangam ni nunya hu sinakdul mu, ey entan tu ehel ni hi-gatu hu “Ali kan kabбуhhan.” winu “Ali kan pidwa tu, tep inna-nukkaw ni pemaddangan kun hi-gam nunya.”

²⁹ Ey entan an pannemnem ni lawah ni pehd-ing mun sinakdul mu tep kamedinnel e endi mu pehding ni lawah ni hi-gatu.

³⁰ Entan pengapkapyam ni pebehul mun edum ni tuu hedin endi nambahulan dan hi-gam.

³¹ Entan kaemeh mun tuun makabbunget, anin ni kimmedangyan, ey entan tu iu-unnud di tuka pehpehding ni lawah.

³² Tep anggebe-hel APU DIOS hu maheul ni tuu, nem nehammad hu tuka pekiggayyum idan kayyaggud ni tuu.

³³ Iddutan APU DIOS hu familyah idan lawah ni tuu, nem tuka bendisyoni familyah ni kayyaggud ni tuu.

³⁴ Ey tudda kangi-ngi-ngii hu kamenaltalangan hi-gatu, nem kababbal idan daka pebah an-nel da. †

³⁵ Tuka iddawsin keiddeyyawan hu nelaing niya nenemneman ni tuu, nem tuka babba-ingi hu tuun endi nemnem tu.

4

¹ Hi-gayun u-unggak, ey dengel yu hu ittugun

† **3:34 3:34** Ang-ang yu hu James 4:6 niya 1 Peter 5:5.

ku e hi ameyu ma-lat lumeing kayu niya menem-neman kayu.

² Kayyaggud hu ituttudduk ni hi-gayu, et humman hu u-unnud yu.

³ Ya eman ni keek-ekut kud baley di ama ey nakappinshed tuwak nan ina tep binugtunggak.

⁴ Sinugun tuwak nan ama e kantuy "Entan tu liwwan hu tugun ku ey u-unnud mu ma-lat maituu ka.

⁵ Entan nisi tu liwwan ida huyyan tugun ku ey entan tudda iwalleng, nem u-unnud mu ma-lat lumeing ka ey menemneman ka niya ma-lat maweda muka pan-ewwat.

⁶ Ey entan tu iwalleng hu laing niya kayyaggud ni kapannemnem tep keingnggeh tu hu ippaptek daka ma-lat endi maipahding ni lawah ni hi-gam.

⁷ Endi edum ni nebalbalol nem ya laing niya kayyaggud ni kapannemnem. Et humman hu, kayyaggud hedin umlaing ka niya mewedda kayyaggud ni muka pannemnem, anin ni kantu et mahapul ni tellakem emin hu hipan wadan hi-gam.

⁸ Hedin ibbilang mun importanteh hu laing niya kayyaggud ni kapannemnem, ey hedin eleg mu iwwalleng, man peta-gey daka.

⁹ Em, tettebalen daka e heni daka pepngetan ni kakkayyaggud ni penget." Huyya hu kaittugutugun aman hi-gak ni nunman.

¹⁰ Hi-gam ni u-ungnggak, ey dengel mu eya ittugun ku ey u-unnud mu hedin e-helan daka ma-lat andukkey ali biyag mu.

¹¹ Ituttudduk ni hi-gam hu elaw ni laing niya kayyaggud ni kapannemnem. Huyyad-

dan ituttudduk ni hi-gam ey umbaddang ni mengippeyaggud ni elaw mu.

¹² Tep hedini nelaing ka niya nenemneman ka, ey endi umhanin planuh mud biyag mu, e heni ka etan ni tuun kamemsik, nem eleg meihhungbub.

¹³ U-unnud mu ey entan tu liwwan ida huyyan inedal mun intuttudduk tep huyyadda um-idwat ni kayyaggud ni neitu-wam.

¹⁴ Entan tu iu-unnud di elaw ni lawah ni tuu.

¹⁵ Em, entan tu u-unnud hu daka pehpehding. Elaw ka kumengud lawwan mu.

¹⁶ Tep hedini hi-gada, man eleg um-ali ugip da ingganah wada pehding dan lawah niya ingganah peligligatan da hu edum dan tuu.

¹⁷ Nakappinhed dan peteg ni mengippahding ni lawah, henin neminhed dan kenneh niya danum.

¹⁸ Nem hedini ya elaw ni kayyaggud ni tuu, ey henin tuka kewa-wai e lektattuy nabnangan ni emin et kamaka-ang-ang, nema-ma hedini maka-aggew.

¹⁹ Nem hin-appil ida ngu lawah ni tuu, tep hedini ya elaw da ey kamei-inggeh di engeenget. Henidda etan ni tuun neihungbub, nem eleg tu amta himmulun ni nehelapdungan tu.

²⁰ Hi-gam ni u-unggak, ey dengel mudda ittugun kun hi-gam,

²¹ ey iha-ad muddad nemnem mu niya entan tudda iwalleng.

²² Huyyadda um-idwat ni ketegguan, tep pelet da niya peyaggud da annel ni tuun mengu-unnud idan nunyan tugun.

²³ Ya makahhapul ni peteg ey ang-ang mu ma-lat endi hu hipan lawah ni an um-alid nemnem mu. Tep ya elaw ni kapambiyag ey kameipuun di kapannemnem.

²⁴ Entan pan-itek ey entan tu haul hu edum mun tuu tep ya lawah ni muka e-hela.

²⁵ Ey entan tu iebulut ni wada umheli-wad ninemnem mun pehding mun mambiyag. Nem iu-unnud mu etan di tuun ya dellanen tu hu tuka pepuhdanin ang-angen.

²⁶ Ihammad mun nemnemen hu elaw ni pambiyag mu. Iu-unnud mu etan di tuun tuka deklana dellanen tu et endi an umheli-wad penettengan tun lawwan tu.

²⁷ Entan tu iebulut annel mun an mehelli-wad pengippahdingam ni lebbeng tun pehding mun mambiyag. Heni hakey ni ebuh ni dalan hu u-unnud mud biyag mu. Entan tu unud hu dalan idan lawah ni tuu.

5

¹ Hi-gam e u-ungngak, ey dengel mudda eya ittugun kun hi-gam

² ma-lat amtaem hu mampillin kayyaggud ni pehding mu niya ma-lat amtaem ni mampillin kayyaggud ni e-helen mu.

³ Ya etan lawah ni biin kai-ulig ni linggeman ni laki ey kaumhaul tep malumi-ih ehel tun heni danum ni putsukan ey henin lanan olibah.

⁴ Nem hedin mehe-ul ka et ipahding mu hu pinhed tu, ey manhelheltap ka et ininggeh tu hu imminum kan apgu niya heni ka negedged ni hinallung.

⁵ Humman ni bii ey tuka ippangulu hu lakin kamei-unnud ni hi-gatud ketteyyan tu et manhad di bebley idan nangketey.

⁶ Eleg hengngudan henin nunman ni bii hu kayyaggud ni elaw ni pambiyag. Heni etan ni tuun anin ni lawah hu dalan et tuka lelgema elaw e eleg tu pepuhdani tuka pampellawwi.

⁷ Et humman hu, hi-gayuddan lalakkin u-ungngak, ey u-unnud yudda eya tugun ku ey entan tudda liwwan.

⁸ Entan an kaihehhennup mun biin henin nunman ey entan keihnup di baley tu.

⁹ Tep hedin eleg yu u-unnuda eya tugun ku et pehding yu hu beken ni kayyaggud, ey eleg dakeyu law lispituhaddan tuu niya pilliwen ni endi hemek tun tuu hu wadan hi-gayu.

¹⁰ Henin nunman hu meippahding e ellan ni tutu-un eleg yu amta hu limmu yu niya kinedangyan yu.

¹¹ Et hedin alin kamangkepappeg biyag yu e ebuh law ni kayu kaman-u-uggip tep endi law elet yu ey nemahhig ali tuttuuyu yu.

¹² Et kanyulli law ey “Anggehemmekkak law nunya tep eggak lan hekey pinhed ni umdengel ni tugun ni nunman!

¹³ Eggak hanguhanguden hu tugun idan nangkenemneman,

¹⁴ et hipa law deya e anggeba-ing hu neitu-wak.”

¹⁵ Entan tu edahi ahwam. Ikahhakey mun hi-gatu impeminhed mu, henin muka pan-ehhuli e yad bubun mun ebuh pan-ahulim. Entan an pan-ahul di bubun ni edum.

16 Emin ida u-ungnga yu ey melpun hi-gayun han-ahwan ebuh,

17 endi hu an melpud edum ni biin beken mu ahwa.

18 Ya kayyaggud ey mebendisyonan et anhan hu ahwam, e nalpuan idan u-ungngam niya hi-gatu pan-amlengam e inahwam eman ni nehikenam.

19 Kamei-ellig hu ahwam di labah ni makwah e kakkayyaggud ang-ang tu niya kayyaggud annel tu. Ya kayyaggud ni pehding mu ey hi-gatun ebuh hu mengippeamleng ni hi-gam ey pan-anla kan impeminhed tun hi-gam.

20 Et humman hu, hi-gam e u-ungngak, ey entan an paelukuy etan ni biin wada ahwa tu. Hipa ngu anhan mu peminhedan ni biin eleg tu ihhakkey impeminhed tun ahwa tu?

21 Hi APU DIOS ey tuka ang-ang-angan emin hu kapehpehding ni tuu. Endin hekey hu eleg tu amta.

22 Ya etan lawah ni tuu ey yadda lawah ni tuka pehpehding hu heni bitun keknaan tu.

23 Tep eleg tu pakannemnema ni impahding tu, et humman umhulun ni ketteyyan tu, tep eleg tu tugguna annel tu.

6

Entan tu iehneng etan tuun umgawat

1 Hi-gam ni u-ungngak, ey entan tu abulut ni mu i-ehneng hu hakey ni tuun umgawat.

2 Nem hedin neil-uh kumedek ni inebulut mun hi-gam memeyyad ni utang ni hakey ni tuu hedin eleg tu hambayad et heni mu hinablut annel mu tep ya insapatah mu,

³ ey heninnuy hu pahding mu: Elaw kan elaw di kad-an etan ni tuun immutang et kamampemhemhemmek ni hi-gatu et ehelem e eleg tu nemnemnema etan insapatah mun hi-gatu, ma-lat beken ni hi-gam mambeyyad.

⁴⁻⁵ Entan tu pahbudin an man-u-uggip, nem elaw ka kumaddan et ka makihummangan ni hi-gatu ma-lat beken ni hi-gam hu memeyyad etan ni inutang tu. Et heni ka etan ni makwah ni imbesikan tu etan kamandedweng niya heni ka etan ni sisit ni nakna nem bimmesik.

Ya ittugun idan makahhigan tuu

⁶ Hi-gayuddan makahhiga, ey ang-ang yu kedi elaw idan abbun ma-lat menemneman kayu.

⁷ Tep anin ni endi ap-apu dan manmandal ni higadan mangngunnu et tagan da ngunu.

⁸ Hedin ugew, man taggan da amung ni kennen da ma-lat wada kennen da hedin mainudan.

⁹ Nem hedin ya makahhigan tuu, ey kaman-u-uggip.

¹⁰ Kantuy 'Man-u-uggippak pay ni- ey man-eg-egpittak et man-iiyyatu-ak.'

¹¹ Nem hedin pelinlinwannan tu, ey kekemtang ali ey nambalin ni nakawwetwet henin kapehding ni matekew e eleg iggibek ni himmegep di baley.

¹² Yadda lawah niya endi silbitun tuu ey itek daka e-e-hela.

¹³ Ida kaumkeni-ding niya dakel daka pehding ni daka panhe-ul ni edum dan tuu.

¹⁴ Lawah hu wadad nemnem da. Et humman hu, ida kaumplanuplanuh ni lawah ni pehding da

niya emin hu lawwan da ey ida kaumbabahbah ni kapandadagyumin tuu.

¹⁵ Et endi maptek ey wadalli ligat dan umhulun ni ketteyyan da tep ya humman ni elaw da.

¹⁶ Wada enem ni elaw idan tuun anggebe-hel nan APU DIOS. Ya kakulugan tu ey wada pitun kamengippebungnet ni hi-gatu:

¹⁷ Ya kapampahhiyaid kapehding niyad kapan-e-ehhel, ya kapenghelin beken ni makulug, ya kapemetteyin tuun endi bahul tu,

¹⁸ ya kapamplennuhin lawah, ya neminhed ni peteg ni mengippahding ni lawah,

¹⁹ ya panlangkakan ni mantistigu et ya kapemahbahin kayyaggud ni kapandadagyumiddan tuu.

Ya eleg pengi-ebbekin ahwa

²⁰ Hi-gam ni u-ungngak, ey u-unnud mu hu tugun amam niya entan tu liwwan hu intuttuddun inam.

²¹ Iha-ad mudda humman di nemnem mu e heni ittudek muddad puhum.

²² Huyyaddan tugun hu heni mengituttuddun pehding mun kewa-wa-wa, anin ni attu lawwam. Heni huyyadda mengippaptek ni hi-gam anin ni hileng niya menuggun ni hi-gam ni kawwalwal.

²³ Nemnem mu e huyyaddan tugun dan hi-gam hu heni kengkeh ni um-idwat ni benang tep ittudu tu panyaggudam. Daka katugguna malat amtaem mu hu neiptek ni pehding mun mambiyag.

²⁴ Huyyaddan tugun hu mengidawwin hi-gam di lawah ni bii ma-lat eleg ka meidngelan ni malumi-ih ni ehel ni biin wada ahwa tu.

²⁵ Entan kaheul ni kinamaddikit idan nunman ni bii. Ey entan kaelukuy ni ki-ding ni mate da.

²⁶ Tep ya biin tuka pebeyyad annel tu ey dammutun umhulun ni kewetwetan ni laki. Tep anin na-mun humman law ni ebuh hu pihhuh etan ni laki et iggenda tun ibbayad nunman ni bii. Et lektattuy ibbayad tun emin hu wadan hi-gatu, anin ni ya biyag tu.

²⁷ Inamta tayun emin e eleg mabalin ni an ihakli hu ngalab, tep kaw eleg megihheb balwasi?

²⁸ Ey kaw dammutun iggasin hu ngalab ey eleg meettungi heli?

²⁹ Hanniman dama hu lakin mengi-ullig ni biin wada ahwa tu e mahapul ni mekastigu.

³⁰ Dammutu na-mun han-awat idan tuu hedin nenakew ni mekkan hu matekew, tep neupa.

³¹ Nem mahapul ni memulta hedin neha-kupan et meminpittu ibbayad tu etan di sinekew tu, anin na-mun ibbayad tun emin hu wadan hi-gatu.

³² Nem nema-ma-ma mewan etan lakin mengi-ullig ni beken tu ahwa, tep heni endi nemnem tu e hi-gatu ngu memahbah ni neitu-wan tu.

³³ Tep nanna-ud ni panhelheltap etan ni ahwan bii ey anggeba-ing ngu law ni ingganah hu neitu-wan tu.

³⁴ Tep ya lakin kaman-annil ey nemahhig bunget tu niya endi hemek tun pengiblehan tu.

³⁵ Anin na-mun piga e-helen etan ni nambahul ni lakin multa tu et eleg meellubyag hu bunget nunman ni kaman-annil.

7

¹ Hi-gam ni u-ungngak, ey entan tu liwwan ida

huyyan tugun ku, nenemnem mudda et ipahding mudda.

² Paka-u-unnud mudda tugun ku ma-lat man-nananeng kan mategu. Ey kamei-ellig ni ipa-paptek mun peteg henin muka pemaptek idan nebalol ni tenged mu.

³ Ihaha-ad mudda huyyan tugun kud nemnem mu e heni mudda ittudek di puhum ey heni mu ibbedbed di kimeng mu.

⁴ Ibilang mun heni agim hu laing niya kayyaggud ni kapannemnem, ey ibilang mun heni gayyum mu hu pengamtaam ni neiptek niya neihalla.

⁵ Tep humman ida hu mengiddawwin hi-gam di biin wada ahwa da e daka ellukuya lalakki tep ya malumi-ih ni ehel da.

⁶ Hakey ni aggew ey indu-ngaw kud hab-habyen ni baley mi,

⁷ ey inang-ang kudda kamenikken ni lalakkin neikamkampu nemnem da. Ey wada hakey ni hi-gadan ka-ang-ang e kulang ni peteg nemnem tu.

⁸ Nakka ang-ang-anga ey immelad nampangaan ni keltad di kad-an ni baley etan ni biin makilaki.

⁹ Yan nampelawwan tudman ey kamangkehil-leng law.

¹⁰ Entanni ey inang-ang ku etan biin nambal-wasin henin balwasin biin tuka pebeyyad annel tu e limmaw et tu dammuen. Ey ka-ang-ang e nekattalam humman ni bii.

¹¹ Ya hanniman ni bii ey na-let ehel tu niya endi baing tu. Endi mewan anemut tud baley tu,

¹² tep anin di attu et wadadman. Mu i-ang-ang di keltad ni immen diman. Limmaw ka kedi

mewan di mulkaduh ni wadadman. Kamenemmahemmak ni lakin mengi-ullig ni hi-gatu.

¹³ Entanni ey inang-ang ku humman ni biin singnged tu etan laki et akwalen tu. Endi baing tu e kantu etan ni laki ey

¹⁴ “Impahding kun nunya etan insapatah kun pehding ku ey nan-appittak et immen hu natdaan ni detag. Umlaw itad baley et ta ihida.

¹⁵ Immeheppak tep daka hemmaken ey kayyag-gud et wada ka.

¹⁶ Indaddan ku etan keuggipan ta e inap-apan kun luput ni nalpud Egypt.

¹⁷ Ey hina-adak ni bangbanglun myrrh, ya aloes et ya cinnamon.

¹⁸ Ikay et lumaw itad baley et ita man-ulig ingganah mewa-wa.

¹⁹ Entan takut mu, tep endi etan ahwak. Wada linawwan tu ey meeyapaw alidman.

²⁰ Nambalun ni dakel ni pihhu, et humman hu, eleg um-anemut ingganah alin keettengan ni bulan.”

²¹ Hanniman impanghel etan ni bii ma-lat alukuyen tu etan laki.

²² Eleg mannemnem etan laki et makilaw tu-wangu etan ni bii. Humman ni laki ey heni bakan eleg tu amta e daka pan-illaw et da palsien. Ey henin makwah ni naknad bitu

²³ et tuka hehheggedan ebuh etan memennan hi-gatu, nem endi inna-nukkaw tun umbesik. Heni mewan ni sisit ni netapangan di lingen et makna. Humman ni laki ey eleg tu amta e anggegannu law kepappegan ni biyag tu.

24 Et humman hu, hi-gayun lalakkin u-unggak, ey dengel yu tugun ku.

25 Ang-ang yu et eleg dakeyu alukuyen ni henin nunman ni bii. Entan an kaihehhennup ni higuatu.

26 Tep ya henin nunman ni bii nemahbah ni dakel ni kamenangpah ni lalakki. Niya henin nunman ni bii hu kaumhulun ni kakettayyin dakel ni kamenangpah ni lalakki.

27 Ya lakin kamekillaw di baley ni hanniman ni bii, ey heni immelad dalan ni katey tep hellamdaken tu ketteyyan tu et maikulung.

8

1 Ya laing ey kamei-ellig di biin kaman-eyyag ni tutu-u anin di attu.

2 Heni immen di kakeam-amungin tutu-u, yaddad keltad, yaddad nampangaan ni dalan e tudda dammuen ma-lat ayagan tudda.

3 Ey heni mewan immen di eheb ni bebley ey kaman-e-hel e kantuy

4 "Hi-gayun emin ni tutu-u, ey dengel yu eya e-helek. Nakka an e-e-helan tutu-u anin di attu eyad puyek ma-lat pakannemnemen da niya u-unnuden da eyadda ittugun ku.

5 Hedin hi-gayuddan kamenangpah, attu anhan et menemneman kayu law ey? Ey hi-gayun endi nemnem tu, attu et menemneman kayu et lumeing kayuy?

6 Dengel yuwak kedi anhan, ma-lat mebaddangan kayu eyaddan tugun ku, tep neiptek ida.

7 Makulug emin nakka e-hela, tep eggak ni hekey pinhed ni man-ittek niya an menghel ni lawah.

⁸ Em, neiptek ni emin hu nakka e-hela tep endi nakka e-helan beken ni makulug.

⁹ Ya etan tuun dakel hu inamta tu ey inamta tu hu neiptek niya nelakah tun ewwatan e makulug emin nakka e-hela, endi neihalla.

¹⁰ Attu kuma et ya le-ingan yu niya kenem-neman yu hu pehebballi yu ey, et beken ni ya pihhuh niya keddangyanan yu?

¹¹ Tep i-imman hu nelaing niya nenemneman ita nem ya kinedangyan e dakel pihhuh, tep nebalbalol hu laing nem ya hipan nebalol ni tenged e henin rubies.

¹² Heni immehel hu laing e kantuy 'Hi-gak e laing ey nakka iddawat hu kapan-ewwat ni tuun kamanheppul ni hi-gak, ey nakka ituttuddu hu pehding tu ma-lat maweda inamta tu niya ma-lat menemneman.

¹³ Angebe-hel ku hu kapanpahhiyain tuu, ya lawah ni daka kapkapyaa, niya itek ni daka e-hela. Tep ya tuun kamengu-unnud nan APU DIOS ey angebe-hel tu hu hipan lawah.

¹⁴ Hi-gak hu kad-an niya kakelpuin kayyaggud ni kapannemnem, ya kayyaggud ni tugun, ya kapan-ewwat et ya et-eteng ni kabaelan.

¹⁵ Dammutun ida kamampatul hu papatul tep hi-gak ey nak ida kabaddangin mengapyan meandeng ni olden.

¹⁶ Ey nak ida kabaddangi emin hu aap-apud kebebbebley eyad puyek ni man-ap-apun tutu-uda.

¹⁷ Pinhed kuddan emin hu neminhed ni hi-gak. Ey emin ida kamenepul ni hi-gak ey da-ak kahemmaka.

18 Hi-gak mewan kakelpuin kinedangyan niya dayaw. Kabaelan kun memaddang ni tuu malat kayyaggud ni ingganah pambalihan ni tuka pehding.

19 Nebalbalol hu hipan nakka iddawwat ni tuu nem ya nemahmah ni balituk winu nenginan silber.

20 Kayyaggud niya meandeng ni ingganah hu nakka pehding.

21 Nakka iddawwat kinedangyan idan neminshed ni hi-gak.

22 Wineda tuwak nan APU DIOS et hantudda wadaan emin eya wadan nunya.

23 Niya hi-gak ngu dedan hu sinudu tun pangkadwa tu eman ni laputun eleg tu ni letuen hu puyek.

24 Em, wineda tuwak dedan ni pangkadwa tu eman ni eleg tu ni panletuan idan baybay ey hebwak,

25 yadda duntug et yadda nedunduntug di neiha-
adan da.

26 Wineda tuwak dedan et han tu wadaadda puyek, yadda papayyew et yadda kudal. Wineda tuwak eman ni eleg tu ni letuen hu anin ni hakey ni pi-dit ni dep-ul.

27 Wada-ak dedan law eman ni nanletuan tun kabunyan, ey wada-ak eman ni nengiha-
adan tun kelteg ni nandammuan ni kabunyan et ya baybay,

28 yan nengiha-
adan tuddan kulput di kabunyan ey yan eman ni nengiha-
adan tuddan kaman-
utbul di dallem ni baybay,

29 yan nengiha-
adan tun kelteg ni keihha-
adan ni baybay et eleg meideldel hu pappeg da, niyan

eman ni nengiha-adan tun yinudungan eyan puyek.

³⁰ Hi-gak etan kadwan APU DIOS ni namplanuh ni nanletuan tun emin eyaddan wadan nunya. Impeamleng kun kewa-wa-wa hi APU DIOS ey nan-am-amlengngak damad kad-an tu.

³¹ Nakka man-am-amleng ni ingganah eyaddan emin ni lintu tu, anin idan tutu-u.

³² Et humman hu, dengel yuwak e u-ungngak ida, tep hedini u-unnuden yu tugun ku, ey man-am-amleng kayu.

³³ U-unnud yudda ittugun kun hi-gayun pehding yu. Entan tu iwalleng hu tugun ku ma-lat lumeing kayu niya menemneman kayu.

³⁴ Ya etan tuun mengu-unnud ni tugun ku niya ihik ni menammun hi-gak ni kewa-wa-wad dallin ni baley ku, ey man-am-amleng.

³⁵ Tep ya tuun menemmak ni hi-gak ey hemmaken tu keittu-uan tu ey man-am-amleng hi APU DIOS ni hi-gatu.

³⁶ Nem ya etan tuun eleg menemmak ni hi-gak ey indawtan tu annel tun panliggatan tu. Ey ya etan tuun angebe-hel tuwak ey ya katey pinhed tu.' "

9

Ya etan nenemneman niya etan endi hu nem-nem tu

¹ Ya laing ey kamei-ellig di hakey ni biin nengapyan baley tun pitu tukud ni balkon tu.

² Nampahemul et pedaddan tudda kennen et yadda meinum niya emin hu mahapul.

³ Intu-dak tudda bega-en tun bibi-in an man-eyyag ni um-alin mekihhemmul et lumaw idad neduntug etan di bebley et itkuk da e kanday

⁴ “Kaman-eyyag hi ‘Laing’ ni hi-gayun emin ni kamenangpah ni tutu-u. Kantuy ‘Keyuy ni emin et manhahamul itsu.’ Anin ni hi-gayuddan endi nemnem tu et kantuy

⁵ ‘Keyuy di baley ku et kanen yu hu indaddan kun kennen niya ma-lat inumen yu hu kinapyak ni meinum.

⁶ Iwalleng yu hu endi silbitun elaw yu ma-lat maituu kayu. Kenemnemi kayu ma-lat amtaen yu kayyaggud ni kapehding.’ ”

⁷ Hedin e-helam hu tuun eta-gey tuka pannemnem ni annel tu, man hi-gam kumedek pedngelan tu. Ey hedin ibbunget mu hu lawah nemnem tun tuu, man ibbaleh tu et lipputan tuka kumedek.

⁸ Et humman hu, entan tu eheli hu tuun eta-gey tuka pannemnem ni annel tu tep anggebe-helen daka kumedek. Nem hedin ya nenemneman ni tuu e-helam, ey lispituhen daka anhan law.

⁹ Tep ya etan e-helem etan ni nenemneman ni tuu ey umbaddang ni hi-gatu ma-lat ma-duman laing tu, ey ya ituttuddum etan ni kayyaggud ni tuu ey mei-dum di inamta tu.

¹⁰ Ya kapengilillingisin tuun pengu-unnudan tun APU DIOS hu kakeilleppuin kenemneman tu. Ey ya kapekiddagyumin hi-gatu e Kakkayyaggud ni peteg hu pan-eddalan ni kayyaggud ni pam-biyag.

¹¹ Hedin nenemneman hu tuu, man andukkey hu biyag tu eyad puyek.

12 Et humman hu, hedin nelaing niya nenem-neman hu tuu ey panyaggudan tu. Nem hedin iwalleng tudda huyya ey helheltapen tu hu hipan pambalanan tu.

13 Ya etan tuun endi nemnem tu ey kamei-ellig etan ni biin eleg tu kekkennenga ehel tu ey endi baing tu niya endi inamta tu.

14 Kamanyuyyuddung di habyen ni baley tun nepattuk e kameuhdungin emin hu bebley malat manhehhegged ni he-ulen tun

15 linggeman ni melebbah, e anin ni wada lawwan da et tudda kaeyyagi.

16 Kantuy “Emin kayun neikamkampu nemnem tu, ey ali kayu eyad baley ku.

17 Kayyaggud hu netakew ni danum niya mehengaheng-ew hu netakew ni mekkan hedin endi menang-ang ni pengngannan.”

18 Nem eleg amtadda etan ni kamengu-unnud ni hi-gatu e ida kamettey hu kaumhegep di baley tu. Eleg da han-awat e yadda nengu-unnud ni ayag tu ey netey ida law et maikulung ida.

10

1 Huyyadda edum ni tugun eman lan patul e hi Solomon. Ya etan netugun ni u-ungnga ey kamengippeamleng nan ametu, nem ya etan endi nemnem tun u-ungnga ey pedgeh tu nemnem nan inetu.

2 Ya kinedangyan ni eleg ilingetan ey eleg tu iddawat panyaggudan, nem ya etan tuun kayyaggud tuka pehpehding ey meihwang di katey.

³ Eleg i-abulut APU DIOS ni an meuppa hu tuun kayyaggud tuka kapkapyaa, nem eleg tu i-abulut ni an ellan idan lawah ni tutu-u hu pinhed da.

⁴ Ya etan makahhigan tuu ey mewetwet, nem hedini ya etan mahlun tuu, man umkedangyan.

⁵ Ya etan tuun nenemneman ey tuka idaddan kennen tun ugew. Nem ya etan tuun endi nemnem tu ey kaman-u-uggip ni ahiani et beingen tu annel tu et ya familyah tu.

⁶ Ya etan kayyaggud ni tuu ey mebendisyonan. Nem hedini ya etan lawah ni tuu ey tuka ihahhanni hu kakkayaggud ni tuka pan-e-ehhel di lawah ni planuh tu, ey eleg bendisyonin Apu Dios.

⁷ Kamengippeamleng ni nemnemnemen ida kayyaggud ni tuu, nem hedini yadda lawah ni tuu, man meliwwan ida.

⁸ Ya etan tuun nelaing niya nenemneman ey daka dedngela kayyaggud ni tugun. Nem ya etan tuun tuka lallelgema ehel ey mewedda hu dakel ni ligat tu.

⁹ Ya etan tuun kayyaggud tuka pehpehding ey kaippaptek nan APU DIOS. Nem ya etan tuun lawah tuka kapkapyaa ey meha-kupan et mekastigu.

¹⁰ Ya etan tuun eleg tu i-uh-uh makulug ey kaum-idwat ni degeh ni nemnem. Ey ya etan tuun tuka lallelgema ehehel ey bahbahen tu ngu neitu-wan tu.

¹¹ Ya ehel ni kayyaggud ni tuu ey heni hebwak ni kapan-ehhulin innumen ma-lat tumegu ita. Nem beken ni henin nunman hu lawah ni tuu,

tep tuka henniin kayyaggud ni ehel tu hu lawah ni planuh tu.

¹² Ya tuun anggebe-hel tu edum tun tuu ey kaumhulun ni kapambabakali, nem hedin wada neminhed tayun edum tayun tuu ey kameliwwan hu lawah ni impahding dan hi-gatsu.

¹³ Hedini nelaing ey nenemneman hu hakey ni tuu, man meamtad tuka pan-e-ehhel. Nem ya etan tuun endi nemnem tu ey mekastigu.

¹⁴ Ya etan tuun nelaing niya nenemneman ey dakel eddalen tu. Nem ya etan tuun kulang nemnem tu ey kaumhulun ida etan tuka e-helan panliggatan tu.

¹⁵ Ya kedangyan ey tuka ussala kinedangyan tun panhenni tun annel tu ma-lat endi an maipahding ni lawah ni hi-gatu. Nem ya etan newetwet ni tuu ey endi katteg ngu pemaddang tun annel tu ma-lat endi lawah ni mekapkapyan hi-gatu.

¹⁶ Ya etan kayyaggud ni tuu ey iddawtan APU DIOS ni kayyaggud ni biyag tu, et humman gunuden tu. Nem ya etan lawah ni tuu ey mekastigu tep ya liwat tu.

¹⁷ Ya etan tuun tuka ebbulutan me-helan di lawah ni tuka pehpehding ey keingngeh tu hu inunud tu etan dalan ni mampellaw di keittuan. Nem ya etan tuun eleg tu pinhed ni mehelan ey neihla inunud tun dalan niya ippangulu tu kumedek edum ni tuudman.

¹⁸ Kaumhahaul niya maitek etan tuun kayyaggud tuka pan-e-ehhel, nem tuka itattalu gayam hu bunget tu. Ya etan tuun metumbuk winu itek

hu tuka e-hela meippanggep ni edum tun tuu, ey endi nemnem tu.

¹⁹ Hedin tagan ni tuu ehel, ey wadan wada pambehhulan tun edum tun tuu. Nem ya etan tuun nenemneman ey tuka pemegga i-ineng.

²⁰ Ya kae-helan kayyaggud ni tuu ey kamei-ellig di nemamah ni silber. Nem ya kapannemnem ni lawah ni tuu ey endi silbitu.

²¹ Ya kae-helan kayyaggud ni tuu ey kaum-baddang di dakel ni tutu-u. Nem yadda endi nemnem dan tutu-u ey umhulun ni ketteyyan da hu keendin nemnem da.

²² Ya kinedangyan ey kamelpun APU DIOS. Et humman hu, hedin kimmedangyan kayu, ey entan tu panghel e ma-nu kedi ey tep inlingetan yu.

²³ Ya etan tuun endi nemnem tu ey tuka pan-am-amlengi hu tuka pengippahdingin lawah. Nem ya etan tuun nelaing niya nenemneman ey tuka pan-am-amlengi hu kayyaggud ni tuka pehpending.

²⁴ Ya etan katattakusin lawah ni tuu ey humman kumedek meippahding ni hi-gatu. Nem ya pinhed idan kayyaggud ni tuu ey iddawat Apu Dios ni hi-gatu.

²⁵ Meendiddalli lawah ni tuu hedin pinhakkey ey immali ligat ni hi-gada henin kaelliin pewek. Nem yadda tuun kayyaggud daka pehding ey melinggep ida niya ippaptek idan APU DIOS.

²⁶ Ya meantam ni mekkan ey kaum-alinew ni ngipen, ey ya ahuk ey tuka pelwa mata. Hanniman dama hu mahigan tuu e tuka pebungnet hu kamemeggan hi-gatu.

²⁷ Andukkey hu biyag etan ni tuun tuka ilillingisi hu pengippahdingan tun pinhed APU DIOS. Nem ya etan tuun lawah tuka pehpehding ey mesikkey biyag tu.

²⁸ Ya kayyaggud ni tuu ey nanna-ud ni et-eteng ali amleng tun edum ni aggew ni keippahdingan ni tuka namnamaha. Nem ya lawah ni tuu ey eleg meippahding hu tuka namnamaha.

²⁹ Kamei-ellig hi APU DIOS etan di binattun luhud ni kakeihhikkugiddan kayyaggud ni tuu ey tuka ippaptek ida. Nem hedin yadda kamengipahding ni lawah, ey bahbahen tudda.

³⁰ Yadda kayyaggud ni tuu ey heniddan keyew ni neihammad ni limmamut et eleg ida meeggut, nem hedin yadda lawah ni tuu ey pe-kal APU DIOS idad nambebleyan da.

³¹ Ya kaittugun ni kayyaggud ni tuu ey ya tugun ni nelaing niya nenemneman. Nem ya etan lawah ni tuu e itek tuka e-e-hela ey peinneng alin APU DIOS.

³² Ya kayyagud ni tuu ey inamta tudda lebbeng tun e-helen, nem yadda lawah ni tuu ey kamengippebungnet daka e-hela e yadda beken ni lebbeng tun e-ehhelen.

11

¹ Hi APU DIOS ey anggebe-hel tu hedin kausaladdan tutu-u hu beken ni ustuh ni killohhan, nem kaman-am-amleng hedin limpiyuh ni killohhan daka ussala.

² Ya etan tuun eta-gey tuka pannemnem ni annel tu ey mebe-ing ali. Nem ya etan tuun kamampekumbabah ey hi-gatu nenemneman.

³ Ya limpiyuh ni kapehding ni kayyaggud ni tuu hu mengittuddun u-unnuden tu, nem hedin melangkak hu hakey ni tuu, ey umhulun ali itek tun kebahbahan tu.

⁴ Endi silbin kinedangyan ni tuu hedin umdateng ni hi-gatu hu nemahhig ni bunget Apu Dios, nem ya etan tuun mengippahding ni pinhed Apu Dios ey meihwang di katey.

⁵ Ya limpiyuh ni kaippenahding ni kayyaggud ni tuu ey et-eteng hu tuka ibbaddang di neituan tu. Nem ya lawah ni kaippenahding ni lawah ni tuu hu umhulun ni kebahbahan tu.

⁶ Ya etan limpiyuh ni tuu ey meihwang di lawah ni meippahding, nem ya etan tuun eleg meiddinnel ey bahbahren alin kalwah tu.

⁷ Hedin netey hu lawah ni tuu, ey endi pambalanan idan emin ni tuka namnamaha, tep emin hu pinhed tun ellan winu pinhed tun pehding meippuun di kinedangyan tu ey meendi.

⁸ Kaihhehwang Apu Dios di nemahhig ni ligat etan tuun limpiyuh tuka pehpehding. Nem yadda lawah ni tuu ey panlelehhanaan dallin peteg tep ya nemahhig ni ligat.

⁹ Yadda lawah ni tuu ey dammutun bahbahren da sinakdul da tep ya lawah ni daka e-hela. Nem ya etan kayyaggud ni tuu ey inamta tu pehding tu ma-lat meihwang.

¹⁰ Kaman-an-anladda bimmebley hedin wada kayyaggud ni neipahding idan tuun kayyaggud daka pehpehding. Ey ida mewan kaman-an-anla bimmebley hedin netey hu lawah ni tuu.

¹¹ Kamebendisyonidda bimmebley tep ya kayyaggud ni kapehding idan kayyaggud ni tuu.

Nem ya kae-heladdan lawah ni tuu hu umhulun ni kebabahan ni bebley.

¹² Ya etan tuun endi nemnem tu ey tuka pihhula edum tun tuu, nem hedin nenemneman etan tuu, man tuka pemegga i-ineng.

¹³ Ya etan metumbuk ni tuu ey eleg meiddinnel e tuka e-hela hu beken ni lebbeng tun peamta, nem ya etan kameiddinnel ni tuu ey eleg tu e-e-hela hu beken tun lebbeng ni peamta.

¹⁴ Ya etan bebley ni endi kamengituttuddun kayyaggud ni pehding ey nelakah ni mebahbah, nem ya etan bebley ni dakel hu mengituttuddun kayyaggud ni pehding ey neligat ni mebahbah.

¹⁵ Ya etan tuun kamengi-ehneng ni utang ni hakey ni tuun eleg tu inghaan ey mantutuyyullin edum ni aggew. Heballi eleg pehding humman ma-lat endilli an pantuttuyyuan.

¹⁶ Ya etan kabbabbal ni bii ey kapakatbalan tuu, nem ya etan mabunget ni tuu ey ebuh keddangyanan tun tuka gagamgami.

¹⁷ Ya etan kabbabbal ni tuu ey dakel hu umdateng ni panyaggudan tu, nem ya etan mabunget ni tuu ey bahbahen tu neitu-wan tu.

¹⁸ Hanniman mewan etan lawah ni tuu e beken ni kayyaggud hu pambalanan ni neitu-wan tu, nem ya etan tuun tuka pehding hu kayyaggud ey wada gun-uden tu.

¹⁹ Hedin ya tuun tuka pannananeng ni pehding hu kayyaggud, ey kayyaggud neitu-wan tu, nem ya etan tuun nanengtun ya lawah tuka pehpehding ey mettey.

²⁰ Hi APU DIOS ey anggebe-hel tudda tuun lawah nemnem da, nem kamengippeamleng ni hi-gatu hu tutu-un kayyaggud daka pehding.

²¹ Nanna-ud ni mekastigudda hu lawah ni tutu-u, nem hedin yadda kayyaggud ni tutu-u ey meihwang ida.

²² Endi silbitun an pengitta-yunan ni balituk ni singsing di hunghung ni killum, heni etan ni kat-agun bii e endi silbin kinamaddikit tu hedin eleg tu ussala nemnem tu.

²³ Emin hu kagagamgamin kayyaggud ni tuu ey panyaggudan tu. Nem hedin ya etan lawah ni tuu, ey endilli silbin emin ni tuka nam-namaha. Ebuh ali nemahhig ni bunget Apu Dios ni kamenehhegged ni hi-gatu.

²⁴ Wadadda edum ni tuun eleg da ukkuhan umbaddang ni edum dan tuu, nem kame-dumi anhan law hu daka lelmua. Nem yadda tuun daka ukkuha umbaddang ni edum dan tuu ey mema-ma kumedek ni mewetwet ida.

²⁵ Ya etan tuun madewat ni edum tun tuu ey hi-gatu hu wadan ingganah ida mahapul tu. Hanniman dama etan tuun mebaddang e mebaddangan ali dama.

²⁶ Ya etan tuun kamanggettang ni begah, nem tuka itattallu et han tu ukata hedin ngimmina, ey iddutan idan tuu. Nem ya etan tuun mengigtang ni begah ni tuka iggatang, anin ni eleg ngumina, ey tettebalen idan tuu.

²⁷ Ya etan tuun ya kayyaggud hu tuka gagamgamin pehding ey et-eteng hu lispituh idan tuun hi-gatu, nem ya etan tuun ya lawah hu

tuka iplanuplanuh ey lawah dama meippahding ni hi-gatu.

²⁸ Ya etan tuun ya kinedangyan tu tuka pengiddidneli ey eleg tu han-ipahding implanuh tu, nem ya etan kayyaggud ni tuu ey mebendisyonan et henin mabulung ni neitnem.

²⁹ Ya etan tuun kaum-idwat ni ligat di pamilyah tu ey endi gun-uden tud tuka pehpahding. Ey ya etan tuun endi nemnem tu ey pambega-en alin nenemneman ni tuu.

³⁰ Ya kapehding ni kayyaggud ni tuu ey heni etan ni keyew ni kaumpephel hu lameh tu. Ey ya etan nenemneman ni tuu ey tuka ellukuya edum ni tuun mekiddagyum ni hi-gatu.

³¹ Hi Apu Dios ey tuka iddawat hu ginun-ud idan kayyaggud ni tuu meippuun di impahding tun kaweda tu eyad puyek. Et hedin hanniman, ey nema-ma-ma etan ida lawah ni tuu e nanna-ud pengastiguan tun hi-gada.

12

¹ Ya etan tuun tuka ebbuluta kapenuggun ni hi-gatu ey pinhed tun me-duman inamta tu, nem ya etan tuun eleg tu pinhed ni metuggun ey endi nemnem tu.

² Kaman-am-amleng hi APU DIOS idan tuun kayyaggud daka kapkapyaa, nem kastiguen tudda hu tuun lawah daka nemnemneman pehding.

³ Ya kayyaggud ni tuu ey kamei-ellig di keyew ni eleg meeggut tep neihammad lamut tu, nem ya lawah ni tuu ey kamei-ellig etan di keyew

ni eleg maihammad lamut tu et nelakah ni meeggut.

⁴ Kaman-am-amleng etan lakin kan-ahwan kayyaggud ni biin kamengippeamleng ni hi-gatu. Nem ya biin tuka be-inga ahwa tu ey kamei-ellig etan di degeh ni memahbah ni annel ni ahwa tu.

⁵ Ya planuh ni kayyaggud ni tuu ey kayyaggud keippahdingan tun edum tun tuu, nem ya etan lawah ni tuu ey ya haul tuka ittugun di edum tun tuu.

⁶ Ya hakey mewan ni kapehding ni lawah ni tuu ey ya itek tuka e-hela ma-lat pemahbah tun edum tun tuu. Nem ya ehel ni kayyaggud ni tuu ey wada ibbaddang tud edum tun tuu.

⁷ Yadda lawah ni tuu ey ida kamebahbah et meendidda eyad puyek. Nem yadda kayyaggud ni tuu ey nanengtun mehlag hu helag da.

⁸ Ya nelaing niya nenemneman ni tuu ey katettebalan edum tun tuu, nem ya etan tuun endi nemnem tu ey kapihhulan edum tun tuu.

⁹ I-imman hu anin ni nebah itan tuu nemet wada bega-en, nem ya etan kapeang-ang-ang e eta-gey hu neitu-wan ey ampangun et endi kennen.

¹⁰ Ya etan kayyaggud ni tuu ey tuka paka-ippaptek animal tu, nem ya etan lawah ni tuu ey anggehemekek ni ingganah hu tuka pehding ni animal tu.

¹¹ Ya etan mahlun tuu ey dakel kennen tu. Nem ya etan tuun endi nemnem tu ey yadda endi silbi tun endi gun-uden tu hu tuka ippenahding.

¹² Yadda lawah ni tuu ey pinhed dan ellan hu hipan daka gagamgamid beken ni limpiyuh ni kapehding, nem humman ida umhulun ni

kebahbahan da. Nem yadda kayyaggud ni tuu ey endi an meippahding ni hi-gadan el-eleg.

¹³ Ya etan lawah ni tuu ey kamewedda ligat tu tep ya lawah ni tuka e-e-hela. Nem hedin ya kayyaggud ni tuu, man meiddawwid lawah ni kameippenahding.

¹⁴ Hedin kayyaggud hu kae-helan hakey ni tuu, man kayyaggud dama gun-uden tu. Ey ya kayyaggud ni kapehding ni tuu hu kakelpuin panyaggudan tu.

¹⁵ Ya etan tuun ya tuka pannemnem ey neiptek ni emin tuka pehpehding ey endi nemnem tu. Nem ya tuun nenemneman ey tuka dedngela tugun.

¹⁶ Ya endi nemnem tun tuu ey nelakah ni umbunget niya tuka peang-ang bunget tu. Nem ya nenemneman ni tuu ey eleg tu hengnguda anin ni pel-itan da.

¹⁷ Ya etan tuun makulug tuka e-hela ey tuka i-uh-uh hu makulug ni inang-ang tu niya dingngel tu. Nem ya kamanlangkak ni tistigu ey ebuh itek ni tuka e-hela.

¹⁸ Ya etan tuun eleg tu nemnema ni inhel tu ey makaggeh ehel tu e heni tewik ni ispadah. Nem hedin ya ehel ni nenemneman ni tuu ey kaum-elubyag.

¹⁹ Hedin neamtaan e itek hu inhel ni hakey ni tuu, man endi law mengullug ni hi-gatu. Nem ya etan tuun makulug tuka e-hela ey kullugen ni tuun ingganah.

²⁰ Hedin lawah hu planuh ni hakey ni tuun edum tu, ey ebuh hu lawah ni kameitattalud nemnem tu. Nem ya etan tuun kaum-idwat

ni linggep di edum tun tuu ey wada anla tun ingganah.

²¹ Yadda kayyaggud ni tuu ey kaihhehwang Apu Dios di ligat. Nem ya lawah ni tutu-u ey endi pappeg ni ligat da.

²² Anggebe-hel APU DIOS ida makallangkak ni tuu, nem kapeamleng idan kamengippahding ni daka e-hela.

²³ Ya nelaing ni tuu ey eleg tu peamtan kumpul-mih ni tuu hu inamta tu. Nem ya etan tuun endi nemnem tu ey tuka pemegga ehehel et tu ngu kapeamta keendin nemnem tu.

²⁴ Ya etan makahlun tuu ey lektattuy hi-gatu kamengipappanggulun edum tu. Nem ya etan makahhigan tuu ey mambalin alin bega-en ni edum ni tuu.

²⁵ Ya kaguh ey henin mebel-at ni in-agtun hakey ni tuu. Nem hedin wada um-ehel ni hi-gatun kabbabbal ni ehel ey heni umya-pew in-agtu tu niya um-amleng.

²⁶ Ya tugun ni kayyaggud ni tuu ey tuka ippangulu gayyum tud panyaggudan tu. Nem ya kapehding ni lawah ni tuu hu mengillu-lun edum tun tuu.

²⁷ Yadda edum ni tuu ey mengidluh idan peteg. Eleg da hengngudan mengi-illug niya mengihheng ni dinweng da, nem hedin ya makahlun tuu, man umkedangyan.

²⁸ Ya etan kayyaggud ni tuu ey tuka unnuda hu dalan ni mampellaw di keteguan ni mannana-neng et ya etan tuun mengidlan diman ey eleg mettey.

13

¹ Ya etan nenemneman ni u-ungnga ey tuka u-unnuda tugun ametu, nem ya etan manghay ni u-ungnga ey eleg tu dedngela hedin e-helan da.

² Ya etan tuun kayyaggud tuka e-helan edum tu ey wada kayyaggud ni meippahding ni hi-gatu, nem ya etan maheul ni tuu ey ebuh lawah ni pinhed tun pehding di edum tun tuu.

³ Ya etan tuun tuka kekkennga e-helen tu ey andukkey biyag tu, nem ya etan tuun eleg tu kekkennga tuka e-hela ey bahbahen tu neituan tu.

⁴ Ya etan makahhigan tuu ey eleg tu hanala pinhed tu, nem ya etan makahlun tuu ey dammutun ellan tu emin hu pinhed tu.

⁵ Yadda kayyaggud ni tuu ey anggebe-hel da itek, nem yadda lawah ni tuu ey anggeba-ing hu daka e-hela.

⁶ Ya etan tuun meandeng hu tuka pehding ey hi-gatu umhulun ma-lat eleg maipahding hu lawah, nem ya etan lawah ni tuu ey yadda lawah ni tuka ippenahding hu umhulun ni kebabbahan tu.

⁷ Wadadda newetwet ni tuun daka peang-ang-ang e kedangyan ida. Ey wadadda mewan kedangyan e hedin ya daka peang-ang-ang, man newetwet ida.

⁸ Ya etan kedangyan ni tuu ey dammutun usalen tu pihhuh tu ma-lat meihwang di ketteyyan tu et heni bineyadan tu biyag tu. Nem hedin ya etan newetwet ni tuu ey eleg umkakaguh ni an meippahding humman ni hi-gatu.

⁹ Hedin ya elaw ni kayyaggud ni tuu ey henin matbel ni dilag. Nem hedin ya elaw ni lawah ni tuu ey henin dilag ni kamangke-dep.

¹⁰ Ya kapampahhiyyain tuu hu umhulun ni pekibbekkalan tu, nem ya etan nenemneman ni tuu ey tuka dedngela tugun ni edum tu.

¹¹ Ya kinedangyan ni beken ni limpiyuh nealan tu ey anggegannun meendi, nem ya kinedangyan ni inlingetan ey me-duman anhan law.

¹² Nemahhig hu degeh ni nemnem hedin ya kanamnamaha ey nambalin ni endi, nem nemahhig mewan amleng hedin ya etan kanamnamaha ey wada.

¹³ Ya etan tuun tuka ngenghaya tugun ey nanna-ud ni mewedda ligat tu. Nem ya etan tuun tuka u-unnuda tugun ey meihwang di lawah ni meippahding.

¹⁴ Ya kaituttuddun tuun nenemneman ey henin danum ni kamelpud hebwak e wada ibbaddang tud keittu-uan. Ya tuun kamengunnud idan nunman ni tugun ey meihwang di kebahbahan tu.

¹⁵ Ya etan nenemneman ni tuu ey kalispituhaddan tutu-u, nem ya etan tuun eleg meiddinnel ey um-alin hi-gatu nemahhig ni ligat.

¹⁶ Ya etan nenemneman ni tuu ey tuka pakan-nemnema ni han tu impahding. Nem ya etan endi nemnem tun tuu ey kameang-ang di elaw tu e endi nemnem tu.

¹⁷ Um-idwat kumedek ni ligat etan tuun eleg meiddinnel hedin hi-gatu ittu-dak ni an mekih-hummangan, nem um-idwat ni linggep etan tuun kameiddinnel ni ittu-dak.

18 Ya etan tuun eleg tu pinhed ni metuggun ey mewetwet niya mebe-ing, nem kametbal etan tuun pinhed tun me-helan di kameihhallan tuka pehding.

19 Itsu kaman-am-amleng hedin neipahding hu pinhed tayu. Nem ya etan tuun endi nemnem tu ey eleg tu pinhed ni iwwalleng hu lawah ni tuka pehpehding ni pengellaan tun pinhed tu.

20 Kayyaggud hedin yadda nenemneman hu pekikillawwan ma-lat menemneman ita dama niya lumeing ita. Nem hedin yadda endi nemnem tu pekikillawwan ey hellamdaken hu panhelheltapan.

21 Yadda lawah ni tuu ey wadan wada lawah ni mekapkapyan hi-gada, nem yadda kayyaggud ni tuu ey mebendisyonan ida.

22 Ya kinedangyan ni kayyaggud ni tuu ey beltanen idan inap-apu tu hedin mettey. Nem hedin ya kinedangyan ni lawah ni tuu, ey umlaw idan kayyaggud ni tutu-u.

23 Anin na-mun dakel meenni etan di payew ni newetwet ni tuu et pilliwen ni lawah ni tuun beken ni limpiyuh.

24 Ya etan tuun eleg tu tugguna u-ungnga tu ey keang-angan tun endi neminhed tun hi-gada. Nem ya etan a-ammed ni wada neminhed tun u-ungnga tu ey kastiguen tudda hedin wada impahding dan lawah.

25 Ya etan kayyaggud ni tuu ey dakel kennen tu, nem ya etan lawah ni tuu ey meuppa tep mepuhan ni kennen tu.

14

¹ Ya etan nenemneman ni bii ey inamta tu pehding tu ma-lat kayyaggud ni emin hu mekapkapyad baley da. Nem ya etan endi nemnem tun bii ey hi-gatu memahbah ni linggep di baley da.

² Ya etan tuun limpiyuh tuka pambi-biyag ey ka-ang-ang e kamekangngu-unnud nan APU DIOS. Nem ya etan tuun beken ni limpiyuh tuka ippenahding ey tuka pihhula hi APU DIOS.

³ Ya etan tuun endi nemnem tu e kamampahhiya ey mekastigu tep ya tuka e-hela, nem ya etan nenemneman ni tuu ey ya ehel tu mengihwang ni hi-gatud lawah ni meippahding ni hi-gatu.

⁴ Hedin endi newang ni kapan-elladu, ey endi meennin meihha-ad di alang. Nem hedin wada na-let ni newang et pambaddang ni mangngunnu ey dakel ennien.

⁵ Ya etan tuun kameiddinnel ni mantistigu ey makulug emin tuka e-hela, nem ya etan tuun eleg meiddinnel ey itek emin tuka e-hela.

⁶ Ya tuun kaumheneghegnud ey eleg menem-nemi niya eleg umlaing, anin ni pinhed tun peteg ni menemneman. Nem hedin nelaing niya nenemneman hu hakey ni tuu, man nelakah ni man-eddal ma-lat ma-duman laing tu.

⁷ Entan pekikillaw mun tuun endi nemnem tu, tep endi kayyaggud ni eddalem ni hi-gatu.

⁸ Yadda nelaing niya nenemneman ey daka pakannemnema ustuh ni han da impahding. Nem ya etan tuun endi nemnem tu ey eleg tu nemnema ni impahding tu. Kantu na-mu nem

humman hu kayyaggud tep hineul tu ngu annel tu.

⁹ Yadda endi nemnem tun tuu ey daka ngeng-hayan mantuttuyyu hedini wada hu lawah ni impahding da. Nem hedini yadda kayyaggud ni tuu, ey ihik idan manliwwan ni lawah ni neipahding ni hi-gada.

¹⁰ Hedini kaman-an-anla hu hakey ni tuu, man hi-gatu nekangngamtan gibek tu. Hanniman mewan hedini makaggeh nemnem ni hakey ni tuu e hi-gatun ebuh nengamtan gibek tu.

¹¹ Mebahbah ali nanha-adan ni lawah ni tuu, nem ya nanha-adan ni kayyaggud ni tuu ey mannenneng.

¹² Dammutun ya kapannemnem ni hakey ni tuu ey naka-iptek hu tuka pehpehding, nem eleg tu amta e humman kumedek umhulun ni ketteyyan tu.

¹³ Ya etan tuun kaumlelemyung ey dammutun manggelgelagak ma-lat eleg meamta e kaumlelemyung. Nem hedini negibbuh ni nangngi-ngi-ngi, man nanengtun kaumlelemyung.

¹⁴ Ya etan lawah ni tuu ey mekastigulli meip-puun di lawah ni impenahding tu. Ey ya kayyaggud ni tuu ey meidwat hu gun-uden tu meippuun di kayyaggud ni impenahding tu.

¹⁵ Ya etan tuun endi nemnem tu ey tuka kullu-gan emin hu kae-helan tuun hi-gatu, nem ya etan nenemneman ni tuu ey tuka pakannemnema ni han tu kinulug.

¹⁶ Ya nenemneman ni tuu ey tuka paka-immay-i ma-lat endi tu ippahding ni umhulun ni pan-liggatan tu, nem ya tuun endi nemnem tu, ey

linggeman hu immalid nemnem tu ni impahding tu.

17 Ya etan tuun kabbubunget ey dakel hu kameihhallan tuka pehding. Ey ya etan tuun eleg meiddinnel ey anggebe-hel idan tuu.

18 Ya etan tuun endi nemnem tu ey endi silbitu hu pambalanan ni tuka pehpehding tep eleg tu nemnema ni impahding tu. Nem ya etan nenemneman ni tuu ey kame-dumi inamta tu.

19 Yadda lawah ni tuu ey mandukkun idallid hinanggaddan kayyaggud ni tutu-u ma-lat mam-baga idan baddang.

20 Yadda newetwet ni tuu ey endi bilang dad edum ni tuu, anin idan sinakdul da. Nem hedin yadda kedangyan man dakel gagayyum da.

21 Ya tuun kabbabbal idan nangkewetwet ey bendisyonan Apu Dios. Nem ya etan tuun tuka pihhula edum tun kantuy endi silbi da ey manliwwat.

22 Ya etan tuun tuka pehding hu panyaggudan ni bimmebley ey kameiddinnel niya pinpinhed idan tuu. Nem ya tuun kamannemnem ni lawah ni pehding tun edum tun tuu ey naka-ihhalla.

23 Ya etan tuun makahlu ey eleg mangkullang ni mahapul tu, nem ya etan tuun tuka pemegga yuyyuddung ni immenab-abig ey mewetwet.

24 Ya etan nenemneman ni tuu ey tuka gun-uda kinedangyan. Nem ya tuun endi nemnem tu ey mandingngel tep ya keendin nemnem tu ey humman gun-uden tu.

25 Ya etan tistigun tuka i-uh-uh makulug ey ihhehwang tu etan eleg mambahul ni tuud

ketteyyan tu. Nem ya etan tistigun kamanlangkak ey tuka he-ula edum tun tuud kasuh.

²⁶ Ya etan tuun tuka ilillingisin mengippahding ni pinhed APU DIOS ey kamedinnel ni pemaptek APU DIOS ni hi-gatu, anin idan pamilyah tu.

²⁷ Ya etan tuun tuka ilillingisin mengu-unnud nan APU DIOS ey meihwang di ketteyyan tu. Henin danum di hebwak ni kaum-idwat ni biyag.

²⁸ Kameang-ang hu kasina-gey ni patul di kedakkel ni tutu-ud bebley ni tuka pan-ap-apui, nem ya etan patul ni hahhakkey tutu-u tud tuka pan-ap-apui ey endi silbitu.

²⁹ Ya etan tuun inamta tun mengissippel ni bunget tu ey nenemneman, nem ya etan tuun ekket ni bimmunget ey humman keang-angan tu e endi nemnem tu.

³⁰ Ya etan tuun melinggep nemnem tu ey makewiging e endi degeh tu, nem ya etan tuun maemeh ey ngengpuhen ni ameh tu hu annel tu.

³¹ Ya etan tuun tuka panligligat ida newetwet ey nginhay tu hi Apu Dios e nanletun hi-gada. Nem ya etan tuun kabbabbal idan newetwet ey tuka daydayawa hi Apu Dios nunman ni tuka pehding.

³² Ya etan lawah ni tuu ey bahbahen etan ni lawah ni tuka kapkapyaa. Nem ya etan kayyaggud ni tuu ey anin ni mettey et wada dinel tun ippaptek Apu Dios.

³³ Ya etan tuun inamta tu hedin hipa neiptek niya neihalla, ey hi-gatu nelaing niya nenemneman. Nem ya etan tuun endi nemnem tu ey beken ni hanneya elaw tu.

³⁴ Hedin kayyaggud elaw idan bimmebley, man umyaggud niya meiddeyyaw hu bebley da. Nem hedin lawah elaw da ey mebe-ing hu bebley da.

³⁵ Kaman-am-amleng hu patul hedin nelaing niya nenemneman hu bega-en tu et han-ipahding tu hu pinhed tun pengunnu. Nem kastiguen tu etan bega-en tun eleg tu han-ipahding hu tuka pengunnu.

15

¹ Kamedeggem bunget ni hakey ni tuu hedin kabbabbal penummang mu. Nem kamema-ma bunget tu hedin pambinungnet mu penummang mu.

² Hedin yadda nenemneman hu kaman-ehhel, ey dakel hu eddalen. Nem hedin ya endi nemnem tu kaman-ehhel, man endi silbin tuka e-e-hela.

³ Kauh-uhdungin APU DIOS emin hu kameke-napkapya. Tuka ang-ang-anga hu kayyaggud niya lawah ni kapehpehding idan tuu.

⁴ Ya kabbabbal ni ehel hu kamengippekedhel ni nemnem etan ni kaumlelemyung, nem ya lawah ni ehel, man tuka pedgeh nemnem etan ni kamengngel.

⁵ Ya etan u-ungngan eleg tu dedngela tugun ametu ey endi nemnem tu, nem ya etan u-ungngan tuka dedngela tugun ametu ey nenemneman.

⁶ Ya etan kayyaggud ni tuun kedangyan ey eleg metellak kinedangyan tu. Nem ya etan lawah ni tuu ey kametellak kinedangyan tu hedin wada immalin ligat tu.

⁷ Yadda kayyaggud ni kameeddal ey kamelpud-dan nangkenemnan, tep yadda endi nemnem da ey endi inamta dan kayyaggud ni ituttuddu da.

⁸ Kaum-amleng hi APU DIOS ni dasal idan kayyaggud ni tuu, nem angebe-hel tu kai-appit idan lawah ni tuu.

⁹ Angebe-hel tu dedan hu kapehpehding idan lawah ni tuu, nem pinpinhed tudda tuun kayyaggud daka pehpehding.

¹⁰ Ya etan tuun tuka iwalleng hu kayyaggud ni kapehding et ya lawah pehpehding tu ey nemahhig ali kastigu tu. Hedin eleg pinhed ni tuun metuggun, man hellamdaken tu ketteyyan tu.

¹¹ Hi APU DIOS ey inamta tun emin hu kameip-penahding di bebley idan nangketey. Et nema-man naka-amta tun emin hu wadad nemnem ni tuu.

¹² Ya etan tuun eta-gey tuka pannemnem ni annel tu ey eleg tu pinhed ni me-helan di neihlan impahding tu. Eleg tu pinhed ni mambeggan tugun idan nenemnem nem hi-gatu.

¹³ Hedin kaman-an-anla etan tuu, ey kameang-ang di angha tu, nem hedin makaggeh nemnem tu, man kaumlelemyung.

¹⁴ Yadda nelaing ni tuu ey pinhed dan meduman inamta da. Nem ya tuun endi nemnem tu ey kantuy “Hiyya ngu huyyan inamtak.”

¹⁵ Ya biyag ni newetwet ey nekalligat. Nem ya etan tuun kaman-am-amleng ni hipan wadan hi-gatu ey heni kamekihammuhammadul ni kewa-wawa.

16 I-imman hu anin ni newetwet ita nemet kailillingisin mengu-unnud nan APU DIOS, nem ya etan kedangyan ita ey dakel damengu ligat.

17 I-imman hu mekikkan idan wada impem-inhed da, anin ni beken ni detag ihhida, nem ya ita mekihhemmul idan endi impeminhed dad edum da.

18 Ya etan kabbubunget ni tuu ey nelakah ni mekibbekkal, nem ya etan kabbabal ni tuu ey tuka pesikked babakal.

19 Hedin mahiga hu tuu ey ya ligat hu hang-hanggaen tun kewa-wa-wa. Nem ya etan kayyaggud ni tuu ey kabaelan tun hanggaen ligat tu.

20 Ya etan nenemneman ni u-ungnga ey tuka peamleng ida a-ammed tu, nem ya etan endi nemnem tun u-ungnga ey tuka pihhula a-ammed tu.

21 Yadda endi nemnem tu ey daka pan-amlengi hu mengippahding ni endi silbitu. Nem ya etan nenemneman ey ya kayyaggud tuka pehding.

22 Ya etan tuun eleg umdedngel ni kayyaggud ni tugun ey eleg meippahding hu planuh tu. Nem ya etan tuun kamengu-unnud ni tugun ni nenemneman ey kayyaggud hu pambalanan ni planuh tu.

23 Kaum-amleng etan tuu hedin neiptek inhel tu, e humman hu mahapul etan ni mengngel niya humman hu pinhed idan tuun dedngelen.

24 Ya etan nenemneman ni tuu ey tuka u-unnuda hu elaw ni kamengittuddun ketegguan ma-lat eleg matey.

25 Hi APU DIOS ey tuka bahbaha baley ni tuun kamampahhiya, nem tuka ippaptek ida nebalu et endi an meneldel ni pappeg ni puyek da.

26 Anggebe-hel APU DIOS hu lawah ni kapan-nemnem ni tuu, nem kamengippeamleng ni hi-gatu hu kayyaggud niya kabbabbal ni ehel.

27 Ya etan neagum ni tuun pinhed tun ellan ni emin hu pinhed tu, anin ni lawah pehding tun mengella, ey hi-gatu um-idwat ni panliggatan ni pamilyah tu. Nem ya etan tuun eleg tu ebbulutan mengippahding ni lawah ma-lat metangdanan ey melinggep biyag tu.

28 Ya etan kayyaggud ni tuu ey tuka pakannem-nema ni han himmumang, nem ya etan beken ni kayyaggud ni tuu ey kamenginhuhumang niya lawah tuka e-hela.

29 Hi APU DIOS ey tuka dedngela dasal ni kayyaggud ni tuu, nem eleg tu hengnguda dasal ni tuun lawah tuka pehpehding.

30 Yadda tuun kaman-am-amleng ni peteg ey daka peamleng hu edum da niya kapeyaggud ni kayyaggud ni ehel da hu gibek ni kamengngel.

31 Hedin u-unnuden ni tuu hu kayyaggud ni tugun ey menemneman.

32 Ya etan tuun eleg tu pinhed ni metuttudduan ey bahbahen tu ngu annel tu. Nem ya etan tuun tuka dedngela kayyaggud ni tugun ey kame-dumi inamta tu.

33 Ya kapengilillingisin tuun pengu-unnudan tun APU DIOS hu kakeilleppuin kenemneman. Ey mahapul ni mampekumbabah hu hakey ni tuu et han maideyaw.

16

¹ Ya tuu ey dammutun mannemnem ni pinhed tun pehding, nem hi APU DIOS hu ngenamung ni mengi-ebbulut winu mengikka-leg ni amnuan nunman ni implanuh tu.

² Ya kapannemnem ni tuu ey kayyaggud ni emin hu tuka pehpehding, nem hi APU DIOS hu nengamta hedin makulug ni kayyaggud hu wadad nemnem ni tuu.

³ Idinel mun APU DIOS emin hu planuh mu malat kayyaggud pambalihan da.

⁴ Hi APU DIOS hu ngenamung ni emin ni kameippenahding ey tuka pehding hu implanuh tun emin ni lintu tu. Et humman hu, wada gintud tun aggew ni kekastiguan idan lawah ni tuu.

⁵ Anggebe-hel APU DIOS ida tuun kamampahiya ey nanna-ud ni kastiguen tudda, ey eleg mabalin ni da ibbebsikan hu pengastiguan tun hi-gada.

⁶ Hedin pannananeng etan ni tuu hu tuka pengullug niya impeminhed tun APU DIOS, ey liwwanen APU DIOS liwat tu. Ey hedin ilillingitan tun mengu-unnud nan APU DIOS, man eleg tu pehding hu lawah.

⁷ Hedin ya amlengan APU DIOS hu kapehpehding idan tuu, ey tuka pambalin hu buhul dan kabbabbal ni hi-gada.

⁸ I-imman hu anin ni ekket pihhuh nemet limpiyuh nengal-am, nem ya etan dakel pihhuh mu ey beken ni limpiyuh nengal-am.

9 Ya tuu ey ma-nut tuka iplanuh pehding tu, nem hi APU DIOS hu ngenamung ni mengi-ebbulut winu mengikka-leg ni amnuan nunman ni implanuh tun pehding.

10 Indawat APU DIOS idan aap-apu hu kabaelan dan mengamta niya mengippeamtan makulug ni kamekapkapy. Et humman hu, mahapul ni ang-angen da ma-lat limpiyuh pehding dan manhuwes.

11 Ya pinhed APU DIOS ey ya limpiyuh ni killohhan niya ustuh ni kapanbalol ni kaiggang.

12 Ya patul ey eleg tu pinhed hu lawah ni kapehding, tep ya kaikkedhel ni tuka pan-apapui ey ya limpiyuh ni kapehding.

13 Kaum-amleng hu patul di tuun makulug hu tuka e-hela. Pinpinhed tu hu tuun eleg manlangkak.

14 Hedin bimmunget hu patul, man wadan wada pepetty tu. Nem ya nenemneman ni tuu ey inamta tun meneggem ni bunget ni patul.

15 Hedin kaman-am-amleng hu patul ni menang-ang ni hakey ni tuu, ey nanna-ud ni wada panyaggudan ni iddawat tun nunman ni tuu e henin udan e tuka teggua neitnem.

16 I-imman hu nelaing ita niya nenemneman ita nem ya dakel pihuh.

17 Ya kayyaggud ni tuu ey tuka iddawi annel tud lawah ni mekapkapyan hi-gatu. Et humman hu, ang-ang yu lawwan yu ma-lat endi hellamdaken yun umhulun ni ketteyyan yu.

18 Ya kapampahhiyyain tuu hu umhulun ni keibbaban tu niya kebabahan tu.

19 I-imman hu anin ni newetwet ita niya mampekumbabah ita nem ya ita mekie-eddum idan kamampahhiyan tuu et ita mekigedgedwad hipan wadan hi-gadan beken ni limpiyuh nengalan da.

20 Ya etan tuun tuka u-unnuda neituttuddun higatu ey kayyaggud pambalanan tu. Hanniman dama etan tuun kamandinnel nan APU DIOS e man-am-amleng.

21 Kameamta etan nenemneman ni tuu di kabaelan tun mengewwat. Ey hedin kayyaggud hu tuka pan-e-ehhel, man u-unnuden ni tuu ittugun tu.

22 Ya nelaing niya nenemneman ni tuu ey henin eleg metduk ni hebwak e tuka iddawwat hu panyaggudan. Nem ya etan tuun endi nemnem tu ey mekastigulli tep yadda neihallan tuka pehding.

23 Ya etan nelaing niya nenemneman ni tuu ey inamta tu neiptek ni e-helen tu niya kau-unnudan tuu tuka e-hela.

24 Ya kabbabbal ni ehel ey heni danum ni putsukan e malumi-ih. Tuka peyaggud gibek ey tuka iddawsin elet etan mengngel.

25 Hin-addum ni ya kapannemnem ni hakey ni tuu ey naka-iptek etan tuka pehpehding, nem humman kumedek ketteyyan tu.

26 Ya upa hu umhulun ni keigga-gaan ni tuun manggunnu ma-lat wada kennen tu.

27 Yadda lawah ni tuu ey ida kamenennangang ni pemahbah dan edum dan tuu. Ey nemahhig ni lawah hu daka e-hela e henin apuy ni kaumgiheb.

²⁸ Ya lawah ni tuu hu kamengipappanggulun kapanbabakali. Ey ya etan makattumbuk hu memahbah ni kayyaggud ni kapandadagyumin tuu.

²⁹ Ya mabunget ni tuu ey tuka he-ula sinakdul tu niya tuttudden tun mengippahding ni lawah.

³⁰ Ang-ang yu kuma etan tuun kaumkeni-kiding winu kaum-enimmiimmih, tep huyyan tuu kamannemnemnem ni mengippahding ni lawah ni hi-gam.

³¹ Ya kamegun-ud di kapengippahdingin kayyaggud hu kamengippedukkey ni biyag. Ey ya kakeubbani hu kakeang-angin dayaw ni nea-ammaan.

³² Ya etan tuun kabbabbal e kabalinalan tun mengissippel ni bunget tu ey inapput tu etan tuun netuled ni mekiggubbat e dammutun gub-baten tu hakey ni bebley et hegepen tu.

³³ Ya hakey ni kapehding ni tuun mengamtan pinhed APU DIOS ni meippahding ey daka ib-bubunut. Nem hi APU DIOS hu ngenamung ni mengippeamtan pinhed tun meippahding.

17

¹ I-imman hu anin ni kudih kennen nemet wada linggep, nem ya hantapug mehenge-ew ni kennen ey ita kamantututut.

² Ya etan nelaing ni bega-en ey lektattuy hi-gatu neta-ta-gey nem ya etan mahiga niya kamengippebabbaing ni u-ungngan kan bega-en ni hi-gatu. Hedin hanneya meippahding ey meingngeh beltanen etan ni bega-en di u-ungngan kan bega-en ni hi-gatu.

³ Kaeyyugad apuy hu balituk niya silber ma-lat memamah. Nem hi APU DIOS hu nengamta hedin kayyaggud winu lawah hu wadad nem-nem tayu.

⁴ Yadda lawah ni tuu ey pinpinhed dan deddenggelen hu lawah ni kae-ehhelan edum da. Hanniman mewan hu makallangkak ni tuu e ya itek hu pinpinhed tun deddenggelen.

⁵ Ya etan tuun tuka taltalanggaidda newetwet, ey hi APU DIOS e nanletun hi-gada hu tuka taltalanggai. Ey ya etan tuun kaman-am-amleng hedin wada lawah ni neipahding di edum tun tuu, ey kastiguen APU DIOS.

⁶ Yadda nangkea-amma ey daka pan-am-amlengi inap-apu da. Hanniman ida dama u-ungnga ey daka pan-am-amlengi a-ammed da.

⁷ Beken ni lebbengtun an mampahhiyan man-e-ehhel hu endi nemnem tu. Ey nema-ma-ma hu ap-apu e endi kelebengan tun an manlangkak.

⁸ Ya etan tuun tuka beyyadi edum ni tuu ma-lat ipahding tu lawah ni pinhed tu ey heni magic ni hi-gatu humman tep kameippahding hu pinhed tu.

⁹ Hedini pinhed mun mannenneng ni kayyaggud hu pekiddagyumam di edum mun tuu, ey mahapul ni liwwanem hu lawah ni impahding dan hi-gam. Nem hedini eleg mu liwwana nanhahallaan yu, et humman hu muka ene-ehhela, ey humman umhulun ni kebabahan ni yuka pandadagyumi.

¹⁰ Ya etan nelaing ni tuu ey me-duman hu inamta tu, anin ni pinhakkey ni ebuh e-helan ni hi-gatud neihallaan tu. Nem ya etan tuun

endi nemnem tu, ey anin ni meminhangatut peneplitan ni hi-gatu et eleg tu u-unnuda ittugun mu.

¹¹ Ya etan lawah ni tuun ebuh guluh ni tuka hemmahemmaka ey lektattuy nemahhig nengastigu dan hi-gatu.

¹² I-imman hu bear ni imbesik da impah tun dammuen nem ya etan tuun endi nemnem tun linggeman tuka pehpehding.

¹³ Hedin belleham ni lawah hu kayyaggud ni impahding ni edum mun tuun hi-gam, ey lawah alin ingganah mekenapkapyad baley mu.

¹⁴ Ya kakeilleppuin kapantututusi ey heni etan ni ekket ni kaman-ubbuh di nalbeng e hedin eleg iyayyaggud man lektattuy neetteng et maikuluh etan danum. Et humman hu, hedin wada nanhahallaan ey iyayyaggud ni ihummangan malat maisiked et eleg mambalin ni pantutututan.

¹⁵ Anggebe-hel ni peteg nan APU DIOS hedin etan nambahul hu kaibbukyat ni huwes et ya etan endi bahul tu hu kastiguen tu.

¹⁶ Heballi eleg an pan-eddal etan endi nemnem tu tep eleg tu damengu pinhed ni metuttudduan ey umkawah kumedek hu pihhuh ni ummahen tu.

¹⁷ Ya makulug ni gayyum ey pinhed dakan ingganah, anin ni hipa meippahding. Et mukun winedan APU DIOS hu agi et bumaddang hedin wada ligat.

¹⁸ Ya etan tuun endi nemnem tu ey nelakah tun e-helen hu "Hi-gak ngenamung ni memeyyad ni utang nunman ni tuu hedin eleg tulli ham-bayad."

19 Ya etan tuun pinpinhed tun mambekhul ey pinpinhed tu mewan ni mekibbekkal. Ey ya tuun kamampahhiya ey kaumhamahamak ni umhulun ni kebabahan tu.

20 Ya etan tuun beken ni limpiyuh hu nemnem tu ey beken ni kayyaggud hu mekapkapyan hingat. Hedin itek hu kae-e-hela, man umhulun ni pekibbekkalan ni edum ni tuu.

21 Endi amleng etan ni hakey ni ammed hedin endi nemnem ni u-ungnga tu, ey ebuh hu lemyung tun wada.

22 Ya an-anla ey heni agah e tuka peyaggud hu annel. Nem ya etan tuun endi an-anla tu ey heni wada hinakbatan tun mebel-at et kamebebelay.

23 Ya etan lawah ni huwes ey dammutun iddalunuh ni beyyadan ma-lat eleg mekastigu etan nambahul.

24 Ya etan nelaing ni tuu ey eleg tu pehding ida hu endi silbitu, nem ya etan tuun endi nemnem tu ey endi nepintek ni tuka nemnema.

25 Ya etan endi nemnem tun u-ungnga ey kaum-idwat ni nemahhig ni lemyung nan ametu ey degeh ni nemnem nan inetu.

26 Beken ni kayyaggud ni an mekastigu etan tuun endi bahul tu ey beken mewan ni kayyaggud ni an mekastigudda kayyaggud ni tuu.

27 Ya etan tuun nelaing niya nenemneman ey inamta tun mengikekkenneng ni annel tu et eleg tu pemegga ehehel.

28 Et humman hu, kayyaggud hedin kekken-nengen hu pan-e-ehhel tep anin ni endi nemnem ni hakey ni tuu et kan idan tuuy nelaing niya nenemneman hedin tuka pemegga i-ineng.

18

¹ Ya etan tuun endi impeminhed tun edum tun tuu ey ebuh annel tun tuka nenemnema ey tuka huggangngitan emin hu kayyaggud ni tugun.

² Ya etan tuun endi nemnem tu ey eleg tu pinhed ni man-eddal di edum ni tuu, tep ya pinhed tu ey hi-gatun ebuh meunnud.

³ Hedin pehding ni tuu hu lawah ey meendi lispituh ni edum tun tuun hi-gatu, niya hedin nebaingan tep ya impahding tu, ey man-a-ahhud hu pemel-itan ni tuun hi-gatu.

⁴ Ya kayyaggud ni ehel ey kaum-idwat ni panyaggudan e kamei-ellig di naka-iddallem ni danum ni kaman-utbul. Ey ya ehel ni nelaing niya nenemneman ni tuu ey heni daman danum ni kamelpud hebwak ni kamengkal ni ewew.

⁵ Beken ni kayyaggud hu an iddedlepan hu lawah ni tuu et eleg meidwat hu kelebengan idan endi bahul tun tuu.

⁶ Ya etan tuun endi nemnem tu ey tuka hellam-daka guluh tep ya tuka e-e-hela, et humman hu, lektattuy kineway da.

⁷ Ya etan endi nemnem tun tuu ey mebahbah tep heni bitun keknaan tu hu tuka e-hela.

⁸ Hedin ya tuu, man pinpinhed dan deddengngelen hu tumbuk e heni meheng-ew ni kennen e pinpinhed dan kennen.

⁹ Ya etan mahigan tuu ey nan-ingngeh ida etan ni tuun ya umbahbah tuka ippenahding.

¹⁰ Hi APU DIOS ey kamei-ellig di nehammad ni binattun luhud ni kababsikiddan kayyaggud ni tutu-un da keihhikkugan.

11 Nem ya etan kedangyan ni tuu ey kamandin-nel di kinedangyan tun panhenni tun annel tud lawah ni mekapkapy, ey tuka ibbilang hu kinedangyan tun heni nehammad ni luhud ni keihhikkugan tu.

12 Ya etan tuun kamampahhiya ey lektattuy nebahbah, nem kametbal etan tuun inamta tun mampekumbabah.

13 Anggeba-ing niya endi nemnem ni tuu hedin eleg tu ni dedngela hu kapan-e-helan edum tu ni himmumang.

14 Hedin wada namnamah etan ni kamand-edgeh ni umyaggud, ey dammutun umyaggud, nem hedin endi namnamah tu ey nanna-ud ni eleg umyaggud.

15 Ya etan nenemneman ni tuu ey pinhed tun me-duman inamta tu, et humman hu, tagan tun man-eddal ma-lat eduman tu hu hipan inamta tu.

16 Hedin pinhed mun mekihummangan ni tuun eta-gey saad tu, ey itebin kan iddawat mun hi-gatu, et humman umhulun ni panggagayaan tun menang-ang ni hi-gam.

17 Ya etan memenggulun um-ehel di korteh ni menghel ni neipahding ey heni hi-gatu numan hu neiptek niya heni hi-gatu hu endi bahul tu. Nem entannit umhel dama etan tuka pekih-hangga ey hin-appil law hu umbudal e meamta law hu makulug.

18 Hin-addum ni ya kayyaggud ni pehding ni mengippennuh ni kapanhallain dewwan tuu ey ya binnunut.

19 Nelilliggat ni bangngaden hu kayyaggud ni kapekiddagyumin hakey ni tuun nengipahdingam ni lawah nem ya penggepan ni hakey ni bebley ni nehammad luhud tu. Tep hedin wada nanhahallaan ni tuu, ey neligat law ni ida mandadagyum.

20 Ya tuu ey meidwatan ni kayyaggud winu lawah ni gun-uden tu meippuun di tuka e-hela.

21 Hin-addum ni ya kae-helan hakey ni tuu hu kaumhulun ni ketteyyan tu winu eleg tu ketteyi. Et humman hu, hedin mahlu kan um-ehehel, ey pepuhdanim e-helem tep heltapem ali hu pambalanan ni muka e-e-hela.

22 Hedin nelahin hu laki man kamei-ellig etan ahwa tud nebalol ni tenged. Ey humman ni ahwatu imbendisyon APU DIOS ni hi-gatu.

23 Yadda newetwet ni tuu ey ida kapehem-mehemmek, nem kapambinungnet idan kedangyan humang da.

24 Hin-addum ey ya etan muka paka-ibbilang ni gayyum mu ey eleg tu pinhed ni umbaddang ni hi-gam hedin makahhapul mu baddang tu, et humman hu, meliggatan ka. Nem wadadda edum ni nehammad ni gayyum e himmalla anhan law daka pemaddang ni hi-gam nem ya anhan ni agim.

19

1 I-imman etan tuun anin newetwet nemet limpiyuh neitu-wan tu, nem ya etan tuun endi nemnem tun makallangkak niya maheul.

2 Beken ni kayyaggud hu wada ninemnem ni impahding, e eleg pakannemnema niya eleg

amta hu ustuh. Tep hedin henin nunman pehding, ey eleg mambalin hu implanuh tep hin-appil kumedek meippahding.

³ Ya edum ni tutu-u ey hi-gada ngu ni binahbah da annel da, tep eleg da pakannemnema ni impahding da, et hedin negibbuh, ey hi APU DIOS pebabbahulan da.

⁴ Ya etan tuun wadwada-an ey dakel gayyum tu, nem ya etan en-endi-an ni tuu ey endi neminshed ni mekiggayyum ni hi-gatu.

⁵ Ya etan tuun mantistigun itek ey nanna-ud ni mekastigu.

⁶ Dakel hu tuun kamambeggan baddang etan ni tuun eta-gey saad tu, niya dakel neminshed ni mekiggayyum etan ni tuun madewat.

⁷ Ya etan newetwet ey eleg ibbilang idan agi tu niya eleg idan hekey meihnup ni hi-gatu hu gagayyum tu. Ey anin katteg ni mampehemme-hemmek ma-lat baddangan da et endin hekey hu neminshed ni umbaddang ni hi-gatu.

⁸ Ya etan tuun pinhed tu annel tu ey pinhed tun me-duman inamta tu. Tep ya etan nakappinshed tun man-eddal ey umyaggud biyag tu.

⁹ Ya etan tuun mantistigun itek ey nanna-ud ni mekastigu.

¹⁰ Beken ni lebbeng tun an umkedangyan hu endi nemnem tu et manlamlam-ay neitu-wan tu. Nem nema-man beken tu lebbeng ni ya himbut ey an pan-ap-apun etan ni kan himbut ni hi-gatu.

¹¹ Hedin nelaing niya nenemneman hu tuu ey amta tun mengissippel ni bunget tu. Eleg tu pannenemnem hu hipan lawah ni impahding

idan edum ni tuun hi-gatu. Humman keangangan tun kametbal elaw tu.

¹² Hedin bimmunget hu patul, ey anggetakkut e heni bimmunget ni layon, nem hedin mewan himmemek, ey henin kapehding ni udan ni neitnem.

¹³ Ya endi nemnem tun u-ungnga hu umhulun ni kebahbahan ametu. Ey ya etan matutut ni biin ahwa ey kamengippeinglay e henin kaum-enih-ih ni danum.

¹⁴ Dammutun beltanen di a-ammed hu baley ey kinedangyan. Nem ya kamengidwat ni lakin nenemneman ni biin ahwaen tu ey hi APU DIOS.

¹⁵ Ya mahigan tuu ey ebuh ugip ni pinpinhed tun ippahding, nem ya hanniman ni tuu ey meuppa.

¹⁶ Ya etan tuun kamengu-unnud ni tugun APU DIOS ey ihhehwang tu annel tu. Nem ya etan tuun eleg mengu-unnud nunman ni tugun ey mepappeg biyag tu.

¹⁷ Hedin binaddangan ni hakey ni tuu hu newetwet, ey heni hi APU DIOS hu binaddangan tu, ey iddawat APU DIOS ali kayyaggud ni hi-gatu tep ya humman ni impahding tu.

¹⁸ Tugun yu u-ungnga yun keek-eket tu, tep yan nunman nelakah ni pan-eddalan tu. Tep hedin eleg yu tugguna, ey heni baddangan yun memahbah ni annel tu.

¹⁹ Ya etan tuun kabbubunget ey mahapul ni heltapen tu pambalanan ni bunget tu. Tep hedin baddangam ni nunya, ey mahapul ni baddangam ali mewan ni pidwa tu.

²⁰ Hedin dedngelen mu hu tugun niya pinhed mun me-duman inamtam ey lektattuy nenemneman ka.

²¹ Ya tuu ey dakel hu tuka ipplanuh ni pehding tu. Nem hi APU DIOS hu ngenamung ni pinhed tun meippahding.

²² Kedukdul etan tuun kameiddinnel nem ya etan tuun neagum. Kedukdul hu newetwet ita nem ya ita manlangkak ma-lat alen hu pinhed ni ellan.

²³ Ya tayu kapengilillingisin mengippahding ni pinhed APU DIOS hu pengidwatan tun hi-gatsun kayyaggud ni neitu-wan tayu ma-lat wadan emin hu mahapul tayu. Ey ippaptek daitsu ma-lat endi hipan lawah ni meippahding ni hi-gatsu. *

²⁴ Wadadda edum ni tutu-un nemahhig higeda tep anin ni pengidduhan dan kennen da et higgaan da.

²⁵ Ya manghay ni tuu ey mekastigu et pan-adalan idan edum ni tuun endi nemnem da. Hedin ya nenemneman ni tuu ey kame-dumi inamta tu hedin inhelan di neihlan impahding tu.

²⁶ Ya etan u-ungngan beken ni kayyaggud tuka pehding nan ametu niya tuka pe-hep hi inetud baley da ey be-ingen tu annel tu.

²⁷ Hi-gam ni u-ungngak, ey entan tu isiked ni mandedngel ni tugun, tep hedin issiked mu, ey lektattuy anin idan inedal mun nunman et iwwalleng mu.

²⁸ Hedin manlangkak hu tistigu, ey humman kei-ang-angan tu e eleg tu ibbilang hu meandeng

* **19:23 19:23** Romans 8:28

ni kapehding. Nem wadadda ngu dedan hu lawah ni tutu-un pinpinhed da hedin kakap-kapyaan hakey ni tuu hu lawah.

²⁹ Yadda kamekannaltalangga niyadda endi nemnem tu ey nanna-ud ni mekastigudda.

20

¹ Ya etan tuun kamambuttebutteng ey endi nemnem tu, tep ya etan nebuteng ey kamenal-talangga niya kaumguluguluh.

² Hedin bimmunget hu patul, man anggetakkut e heni bimmunget ni layon. Et ya etan tuun nengipebunget ni hi-gatu ey intupetu biyag tu.

³ Ya etan endi nemnem tun tuu ey nelakah ni mekibbekkal. Ang-ang mu et eleg ka makibekal di edum mun tuu et lispituhen dakan hi-gada.

⁴ Ya etan tuun kaumhigan mangge-ud ni ahi-gaud ey endi tu ennien ni ahiani.

⁵ Neligat ni meamta hu wadad nemnem ni tuu. Nem ya nelaing ni tuu ey inamta tu pehding tun mekihumangan ni nunman ni tuu ma-lat maukat hu wadad nemnem tu.

⁶ Dakel hu tuun kanday nehammad daka pekiggayyum. Nem ya kakulugan tu ey neligat ni mehemmak hu hanniman ni tuu.

⁷ Yadda kayyaggud ni tuu ey limpiyuh neituan da, ey bendisyonan Apu Dios hu u-ungnga da.

⁸ Hedin yimmudung etan patul ni manhuwes, ey tuka paka-ang-angadda ni etan ebidensyah ma-lat amtaen tudda kayyaggud niya lawah ni neipahding.

⁹ Kaw hipa ni-ngangu hu tuun dammutun kantuy “Melinggep hu nemnem ku tep endi nak nanliwatan?”

¹⁰ Hi APU DIOS ey anggebe-hel tu hedini kaussal-addan tutu-u hu beken ni limpiyuh ni killohhan niya hipan lekud ma-lat haulen da edum dan tuu.

¹¹ Kameamtad kapehpehding ni hakey ni tuu hu katutuu tu hedini kayyaggud winu lawah. Ey anin ni gelang et kameamtad tuka pehpehding hedini kayyaggud winu lawah hu nemnem tu.

¹² Indawtan daitsun APU DIOS ni mata ma-lat penang-ang tayu, niya tangila ma-lat pangngel tayu. Et humman hu, kayyaggud hedini ussalen tayun ustuh ida huyya ma-lat wada silbida.

¹³ Ya etan tuun pinpinhed tun man-u-uggip ey mema-man mewetwet, nem ya etan tuun mahlun manggunnu ey eleg mekullangid mahapul tu.

¹⁴ Hedini an umgatang hu tuun hipan gettangen tu, ey tuka pakahhengngai bayad tu, nem hedini impatewalan da, ey tu igaggaya hu nelakah ni nengatang tu etan ni nebalol ni gintang tu.

¹⁵ Neliligat ni hemmaken etan tuun ya tuka pan-e-ehhel ey henin ehel ni nenemneman, nem yadda nebalol ni peteg ni gangam. Ya hanniman ni kapan-e-ehhel ey nebalbalol nem yadda nebalol ni peteg ni tenged.

¹⁶ Hedini wada um-utang ni hi-gam, ey wada inewit tun eleg tu inghaan ni tuun mengi-ehneng ni hi-gatu, ey mahapul ni wada ellam etan ni mengi-ehneng ni pengitngedam nunman ni utang ma-lat wada inna-nu tun mambeyyad ni hi-gam.

17 Ya etan muka ellad beken ni limpiyuh ey manu tep pan-amlengam ni laputu e henin mehengew ni kenne, nem entanni ey nambalin ni heni lenad bungut mu.

18 Ya pehding mu ma-lat eleg maihalla etan ninemnem mun pehding ey pandengel ka nin tugun idan nangkenemneman. Heni etan ni an mekiggubbat e mahapul ni dedngelen tu ni hu ittugun ni edum ni tutu-u et han an makigubat.

19 Ya etan makattumbuk ni tuu ey endi kameitellud bungut tu tep tuka e-helan emin. Et humman hu, entan pekikillaw di makattumbuk ni tuu.

20 Ya etan tuun tuka iddusi a-ammed tu ey mepappeg biyag tu et henin kengkeh e me-dep et engeenget.

21 Hedin beken ni limpiyuh hu nengal-an ni hakey ni tuun tawid tu niya kinedangyan tu, ey beken alin kayyaggud pambalanan tu.

22 Hedin wada impahding dan hi-gam ni lawah, ey entan tu nenemnem ni ibbaleh. Idinel mun APU DIOS et baddangan daka.

23 Nemahhig bunget APU DIOS hedin nan-usal hu tuun beken ni ustuh ni killohhan winu lekud ma-lat haulen da edum dan tuu.

24 Hi APU DIOS hu ngenamung ni biyag tayun tutu-u. Et humman hu eleg tayu han-awat hu pambalanan ni biyag tayu.

25 Bahul hedin eleg pakannemneman ustuh ni han ita nansapatah nan Apu Dios. Et humman hu, kayyaggud hedin pakannemnemen ni han ita nansapatah.

²⁶ Ya etan nenemneman niya nelaing ni patul ey tuka amtaa hu kamengippenahding ni lawah ey tudda kakastigua e eleg tudda hehmeka.

²⁷ Indawat APU DIOS hu nemnem ni tuu niya kabaelan tun mengamtan kayyaggud niya lawah. Et humman hu, eleg mabalin ni kan tayuy eleg tayu amta hu makulug ni katutuu tayu.

²⁸ Mannenneng hu kapan-ap-apuin patul hedin tuka ippaptek ida tuu tu, nem hedin endi impem-inhed tu, man mepappeg pan-ap-apuan tu.

²⁹ Yadda kakat-agu ey ida kametbal tep ya elet da, nem nema-ma-man ida kametbal hu nangkea-amman neubanan tep dinteng da nea-ammaan da.

³⁰ Hin-addum ni pakkadek wada meippahding ni hi-gatsun ligat et han tayu iwalleng ida lawah ni elaw tayu.

21

¹ Hi APU DIOS hu ngenamung ni kapannemnem ni patul, et humman hu dammutun pambalin tu hu patul ni kamekangngu-unnud ni pinhed tun meippahding, henin tuka pehding ni kulukul e tuka bengngiwa etan danum et palaw tud pinhed tun penggipelawwan.

² Ya kapannemnem ni tuu ey kayyaggud emin hu tuka pehpehding, nem hi APU DIOS ey inamta tu hedin kayyaggud winu lawah hu wadad nemnem ni tuu.

³ Kapehebbalin APU DIOS hu tayu kapengip-pahdingin kayyaggud niya limpiyuh nem ya tayu kapan-appisin hi-gatu.

⁴ Ya elaw ni lawah ni tuu ey mampahhiya, ey huyyan elaw ey liwat.

⁵ Ya etan makahlun tuu ey tuka pakannem-nema ni han tu impahding, ey eleg mekullangin mahapul tu, nem ya etan tuun eleg nemnema ni impahding tu ey mewetwet.

⁶ Ya kinedangyan ni beken ni limpiyuh neal-an tu ey nelakah ni meummah niya kaumhulun ni ketteyyan.

⁷ Ya lawah ni tuun pinpinhed tun mekibbekkal niya mekippettey ey mebahbah tep kahing ni mengippahding ni kayyaggud.

⁸ Ya lawah ni tuu ey lawah tuka pehpehding, nem hedin ya kayyaggud ni tuu, ey kayyaggud elaw tu.

⁹ I-imman hu an mea-appil di a-abbung nem ya meki-addum di matutut ni ahwa.

¹⁰ Ya lawah ni tuu ey ebuh pengippahdingan tun lawah ni tuka nenemnema, et anin ni sinakdul tu et eleg tu hehmeka.

¹¹ Ya etan nelaing niya nenemneman ni tuu ey wada tuka eddalan kayyaggud ni tugun, nem ya endi nemnem tun tuu ey menemneman ni ebuh hedin ang-angen tun mekastigu hu kamampahhiyan tuu.

¹² Hi Apu Dios e meandeng tuka pehding ey inamta tu hu hipan kamekapkapyad baley ni lawah ni tutu-u, ey hi-gatu ngenamung ni memahbah ni hi-gada.

¹³ Ya etan tuun endi hemek tuddan kamanligligat ni kaumlaw ni mampebaddang ni hi-gatu, ey endilli dama umhehmek ni hi-gatu hedin meliggatan.

14 Ya pehding mun mengellubyag ni tuun kaumbubunget ni hi-gam ey idelunuh mun id-wasin hipan iddawat mun hi-gatu.

15 Yadda kayyaggud ni tuu ey ida kaman-an-la hedin limpiyuh impahding idan aap-apu. Nem hedin yadda lawah ni tuu ey mekaggeh nemnem da hedin limpiyuh neipahding.

16 Ya etan tuun mengiwwalleng ni kayyaggud ni tugun ey hellamdaken tu ketteyyan tu.

17 Ya etan tuun nalgem tuka pengippahdingin pihhuh tu henin linggeman ni pan-an-anlaan tu ey mewetwet. Tep eleg umkedangyan hu tuun mainum niya pinpinhed tun mengngan ni nenginan kennen.

18 Ya etan tuun mengippahding ni panliggatan idan tuun endi bahul tu ey meippahding human ni hi-gatu.

19 I-imman hu an mea-appil di desert nem ya meki-addum di matutut ni ahwa.

20 Ya etan nenemneman ni tuu ey tuka em-munga limmu tu ey wadan ingganah mahapul tud baley tu ey wada kamehewwal. Nem ya etan endi nemnem tun tuu ey tuka ummahan emin hu wadan hi-gatu.

21 Ya etan tuun kabbabbal niya kayyaggud tuka pehpehding ey mebendisyonan ni andukkey ni biyag niya kinedangyan niya lispituhen ni tutu-u.

22 Ya etan nenemneman niya nelaing ni ap-apun sindalu ey dammutun apputen tu etan bebley ni dakel hu nelaing ni sindalu da et bahbahen tu hu nehammad ni luhud ni kapandinnellin bimmebley.

23 Ya etan tuun eleg tu pinhed ni mekibbekkal ey tuka pekannemnema ni han immehel.

24 Ya pengamtaan e kamampahhiya hu tuu ey yad tuka pan-e-ehhel e heni endi bilang ni edum ni tuun hi-gatu tep nemahhig tuka pengippeta-gey ni annel tu.

25 Ya etan mahigan tuun eleg tu pinhed ni mangngunnu ey ya higitu hu umhulun ni ketteyyan tu.

26 Ya kanenemneman ebuh ni mahigan tuu ey yadda pinhed tun meweddan hi-gatu. Nem hedin ya kayyaggud ni tuu, ey madewat niya eleg tu ukkuhan umbaddang.

27 Hi APU DIOS ey anggebe-hel tun peteg hedin man-appit hu tuun lawah tuka pehpehding. Nema-ma-ma hedin beken ni kayyaggud hu gaputun tu pan-appitan.

28 Ya etan maitek ni tistigu ey endi kamengul-lug ni tuka e-hela, nem ya etan tuun makulug tuka e-hela ey hi-gatu kadedngeladdan tuu.

29 Ya etan lawah ni tuu ey netuled e heni hi-gatu neiptek, nem ya etan kayyaggud ni tuu ey tuka pakannemnema hedin neiptek winu neihalla ni han tu impahding.

30 Eleg um-amnu hu implanuh ni tuu, anin ni kantu et nelaing niya nenemneman, hedin eleg pinhed APU DIOS humman ni planuh tu.

31 Hanniman mewan di gubat e anin ni indad-dan idan tuu hu dakel ni kebayyun ussalen dan mekiggubbat et eleg ida mengapput hedin eleg i-abulut APU DIOS.

22

¹ Heballi hu anin ni beken itan kedangyan nemet limpiyuh hu neitu-wan niya daita kalispituhan tuu.

² Ya nan-ingnehan ni kedangyan et ya newetwet ey hi APU DIOS hu nanletun hi-gadan dewwa.

³ Ya etan nenemneman ni tuu ey hedin angangen tu winu gibbeken tu e wada meippahding ni lawah, ey meiddawwi et ikiwngan tu. Nem ya etan endi nemnem tun tuu ey tu kumedek ngu dammuen et manhelheltap.

⁴ Ya etan tuun kamampekumbabah niya tuka illingisin mengippahding ni pinhed APU DIOS ey meweddan hi-gatu hu kinedangyan, ya ketbalan tu niya andukkey ni biyag.

⁵ Ya etan tuun nebalol ni hi-gatu biyag tu ey kameiddawwiddan lawah e heni bitun keknaan idan lawah ni tuu.

⁶ Ituttuddum ni u-ungnga hu kayyaggud ni elaw ma-lat hedin mehikken, ey eleg tu iwwal-leng.

⁷ Yadda kekeddangyan hu kapan-ap-aapuddan newetwet. Hanniman dama etan neutangan e kapambega-en etan ni nampautang ni hi-gatu.

⁸ Ya etan tuun kamengippenahding ni lawah ey lawah ali dama meippahding ni hi-gatu et mepappeg ali law nengipelilligatan tun edum tun tuu.

⁹ Ya etan tuun madewat e tuka iddawsidda newetwet ni kennen da ey bendisyonan APU DIOS.

10 Pea-allaw yudda kamekannaltalangga et endi mambabakal ey endi mantututut niya endi um-ipadngel.

11 Ya kagayyuman ap-apu ey ya etan tuun kayyaggud nemnem tu ey kababbal ni um-ehel.

12 Hi APU DIOS ey tuka ang-anga ma-lat man-nananeng hu makulug ni tuttuudu et humman meunnud ni ingganah. Eleg tu i-abulut ni ya kaituttuddudan maheul hu meu-unnud.

13 Ya etan mahigan tuu ey dakel pengigga-dulin eleg tu panggunnui. Kantuy “Wada layon di dallin, entanniy pintey da-ak di keltad!”

14 Ya etan lakin kamehe-ul ni malumi-ih ni ehel ni makilakin biin wada ahwa tu et makiugip ni hi-gatu ey heni na-gah di edallem ni bitu. Tep inidutan law APU DIOS hu hipan tuun mengip-pahding nunya.

15 Kapyu tu hu u-unggan mengippahding ni beken ni kayyaggud, nem hedin hepliten ni ammed tu, ey eddalen tun mengippahding ni kayyaggud.

16 Ya etan tuun dakel tuka iddawat idan kekeddangyan et ya etan tuun tuka ma-maa panliggatan idan newetwet ma-lat ma-duman kinedangyan tu ey nan-ingngeh ida e lektattuy mewetwet ida.

17 Kayyaggud hu dedngelen yu kaituttuddun nelaing niya nenemneman ni tuu et maedalan kayu. Ey peka-u-unnud yu nakka ituttuudu,

18 tep um-amleng kayu hedin ihha-ad yud nem-nem yudda humman et eleg yu liwwanen.

19 Nakka pan-ituttuddudda huyyan tugun ni hi-gayu ma-lat mandinel kayun APU DIOS.

²⁰ Yahhuy ida telumpulun tugun niya tuttuddun intudek kun pan-eddalan yu. Kayyaggud ida huyyan tugun niya tuttuddun nangkenemnan ni tutu-u.

²¹ Et humman hu, adal yudda huyyan makulug niya kameiddinnel ni tuttuddu ma-lat neiptek hu penummang yu hedin wada nengitu-dak ni hi-gayu.

²² Heninnuy hu memengngulu: Entan tu man panligligat ida newetwet niya entan tudda idiklamuh ma-lat alen yu hu hipan wadan hi-gada.

²³ Tep hedin hi APU DIOS ey tudda kai-ehneng et hi-gatu mekihhanggaddan kamengippeligligat ni hi-gada et kastiguen tuddan katey.

²⁴ Ya meikkadwa: Entan an pekikkillaw di tuun nelakah ni umbunget,

²⁵ tep meebbalinan kayun elaw tu ey neligat yullin iwwalak humman ni elaw.

²⁶ Ya meikkatlu: Entan tu iehneng hu utang ni edum ni tuu,

²⁷ tep hedin eleg kalli pakebayad, ey kumpulmih ali ellan dad hipan nebalol ni hi-gam, anin ya uggippam.

²⁸ Ya meikka-pat: Entan tu i-tan hu kegad ni inha-ad idan aammed yun nebayag ma-lat piliwen yu hu puyek ni dinagsi yu.

²⁹ Ya meikkellima: Ya etan tuun kayyaggud tuka pehding ni mengingngunnun kameittuddun ingngunu tu ey hi-gatu dammutun mengingngunnun pengunnun patul.

23

¹ Ya meikka-nem: Hedin eyyagan dakan tuun eta-gey saad tun mekikkan ni hi-gatu, ey entan tu liwwan hu neitu-wan nunman ni kadwam ni kamengnan.

² Et humman hu, anin ni kantu et naka-upa ka ey kekkenng mu kennen mu.

³ Entan tu taggan ekan idan meheng-ew ni indaddan tu tep entanniy humman hu pematnaan tun hi-gam.

⁴ Ya meikkeppitu: Hedin nenemneman ka, ey entan tu pamehig ngunu et anin ni hileng ey kawwalwal et tagan mu ngunu tep ya neminhed mun umkedangyan. Nemnem mu e endi damengu silbitu.

⁵ Tep hedin ya kinedangyan, ey endi maptek ni neendi e heni sisit ni nepayakan e kaumtayab.

⁶ Ya meikkewwalu: Entan an pakikan di baley ni nekuliput ni tuu niya entan kaemeh idan meheng-ew ni kennen ni tuka iddaddan.

⁷ Tep anin ni kantuy “Imay, pangan kayu kuma niya panginum kayun meinnum” nem humman ni ehel tu ey eleg malpud puhu tu. Ya kakulugan tu ey eleg tu pinhed ni i-ayag tep tuka nenemneman ingganah hu kangina etan ni kennen ni indaddan tu.

⁸ Gullat ni nekikan ka kumedek ey pinhed mulli law ni i-uta et endilli silbin nampesalamatam ni hi-gatun nengannam.

⁹ Ya meikkahyam: Entan tu ipatnan umtugun ni tuun endi nemnem tu, tep pihhulen tu kumedek ittugun mu.

10 Ya meikkahampulu: Entan tu ekal hu kegad ni inha-ad idan a-ammed ni nebayag ma-lat ideldel yu winu piliwen yu hu puyek idan nepuhig,

11 tep hi APU DIOS e kamengi-ehneng ni hi-gada ey et-eteng kabaelan tu. Baddangan tuddad diklamu da et mekastigu kayu.

12 Ya meikkahampulut hakey: Pakadngel yu ituttudduk ni hi-gayu niya adal yu hu kayyaggud ni elaw.

13 Ya meikkahampulut dewwa: Hedin mahapul ni hepliten yudda u-ungnga yu ma-lat panugun yun hi-gada, ey ipahding yu, tep eleg ida mettey ni heplit.

14 Ya kakulugan tu ey ya penuggunan yuddan u-ungnga yu hu mengiddawwin hi-gadad pengipahdingan dan lawah ni umhulun ni ketteyyan da.

15 Ya meikkahampulut tellu: Hi-gam ni u-ungngak, ey hedin menemneman ka ma-lat limpiyuh pambiyag mu, ey man-an-anla-ak.

16 Em, makulug ni man-an-anla-ak hedin dedngelek e neiptek hu muka pan-e-ehhel.

17 Ya meikkahampulut epat: Entan kaemeh mun kaippenahding idan lawah ni tuu. Ya kumaddan ilillingisim ni pehding ey ya penguunnudam nan APU DIOS.

18 Hedin henin nunman pehding mu ey kayyaggud pambalanan ni biyag mu niya endi mu kedismayahan.

19 Ya meikkahampulut lima: Hi-gam ni u-ungngak, ey dengel mudda eya tugun ku: Mahapul ni menemneman ka. Entan tu langlangkuyya

biyag mu ey pannananeng mun mengippahding ni kayyaggud.

²⁰ Entan pekikillaw muddan tuun ya meinnum niya kennen hu daka peppepdugad biyag da.

²¹ Tep yadda tutu-un ya buteng niya kennen hu daka pehpehding ey lektattuy mewetwet ida. Humman idan tutu-u ey ebuh hu mengngan niya meuggip ni daka ippenahding ey lektattuy nambalwasiddan layyut.

²² Ya meikkahampulut enem: Dengel mu hu tugun amam tep gullat ni endi hi amam et endi ka. Ey hedin mei-inna hi inam, ey entan tu pihul tugun tu.

²³ Panhehellu kan man-eddal ni emin idan maku-lug ni tuttuddu, yadda kaum-idwat ni kenemne-man niyadda tuttuddun kapengamtain mengim-matun ni neihla niya neiptek, tep nebalol ida huyya. Et humman hu, entan tu langlangkuyya ida huyya.

²⁴ Hedin nenemneman niya kayyaggud hu elaw ni hakey ni u-ungnga, ey man-am-amleng ni peteg hi ametu.

²⁵ Et humman hu, ang-ang yu ma-lat men-emneman kayu niya kayyaggud elaw yu ma-lat peamleng yu ameyu, nema-ma-man ineyun nengiungngan hi-gayu.

²⁶ Ya meikkahampulut pitu: U-ungngak, dengel muwak ey iu-unnud mud elaw ku,

²⁷ ma-lat eleg daka haulen ni makilakin bii niya biin tuka pebeyyad annel tu e kamei-ellig di bitun kakeknai et umhulun ni ketteyyan.

²⁸ Huyyaddan bibi-i ey heniddan mangkatekew ni tutu-un kamambebtak di dalan et manheged

idan tekkewan da. Ey hi-gada kaumhulun ni eleg pengihhakkeyin lalakkin impeminhed dan aahwa da.

²⁹ Ya meikkahampulut walu: Yadda kamam-buttebutteng ni tutu-u ey endi an-anlan biyag da. Ebuh mekibbekkal niya mekittuttut ni daka pehpehding. Kamelennunggidi hu annel da ey kamambabatag mateda.

³⁰ Hanniman elaw idan mangkainum. Ida kameammuammung idan edum da et taggan da inum ingganah ni hileng.

³¹ Et humman hu, ang-ang mu et eleg ka madinin menginum, anin ni madlang ey kayyaggud ang-ang etan ni meinum di basuh ey mebanglu tamtam tu.

³² Tep hedin imminum ita et nebuteng ita, ey hin-appil kapanggibbek ni kewa-waan tu ey heni daita killat ni uleg.

³³ Hedin nebuteng hu tuu, ey hin-appil tuka penang-ang, ya tuka pannemnem niya tuka pane-ehhel.

³⁴ Anin ni ya tuka panggibbek et hin-appil e heni wadad bangkan kamangkiddukiddung di danum.

³⁵ Entannit inggibek tu ey kantuy “Kele heni da-ak dinenuntuk ey eggak igibek? Pigantu bengngunak et nak mewan uminum?”

24

¹ Ya meikkahampulut heyam: Entan kaemeh idan lawah ni tuu niya entan pekikkillaw ni hi-gada,

² tep ebuh hu umbahbah niya umguluh ni wadad nemnem da. Ey hedin um-ehel ida, man umhulun ni guluh di edum ni tuu.

³ Ya meikkadwampulu: Hedin nenemneman niya nelaing hu hakey ni tuu, ey kamegapyan nehammad ni baley niya kayyaggud hu kamekapkapyad nanha-adan da.

⁴ Ey umkedangyan et pan-ellan tu hipan nebalol ni tenged et iha-ad tud baley tu tep inamta tu hu kayyaggud ni pehding tu.

⁵ Ya meikkadwampulut hakey: Ya etan nenemneman ni tuu ey e-etteng hu kabalinan tu nem ya etan na-let ni tuu.

⁶ E humman hu yadda sindalun an mekiggubat ey mahapul da nelaing niya nemneman ni mengituttuddun kayyaggud ni pehding da. Tep ya kapengappusi ey kameippuun di dakel ni mengituttuddun kayyaggud ni pehding.

⁷ Ya meikkadwampulut dewwa: Ya endi nemnem tun tuu ey eleg tu han-awat hu kaenungbaladdan nangkenemneman niya endi ngu dammutun e-helen tu hedin ida kamanhuhumangan hu nangkenemneman.

⁸ Ya meikkadwampulut tellu: Ya etan tuun ebuh hu lawah ni inamta tun pehding ey mandinggel e hi-gatu kaumhuhulun ni guluh.

⁹ Ya panliwwatan ni ebuh hu kanemneman endi nemnem tun tuu. Ey ya etan kamekannalalangan edum tun tuu ey angebe-hel idan tuu.

¹⁰ Ya meikkadwampulut epat: Hedin medismayah ka tep eleg mu amta pehding mu hedin wada ligat, ey humman keang-angan tu e nekapuy ka.

11 Ya meikkadwampulut lima: Hedin wada tuun meippepettey ey endi bahul tu, ey kayyaggud hedin baddangan ma-lat eleg da pateyen.

12 Kanyu na-muy “Endi ngu bibbiyang kudman.” Nem entan tu panghel nuntan tep inamtan Apu Dios hu wadad nemnem ni emin ni tuu. Ey ya tuka iddawat ni gun-uden ey meippuun di impenahding.

13 Ya meikkadwampulut enem: U-ungngak, ekan kan putsukan tep malumi-ih ey kayyaggud ni hi-gam.

14 Hanniman mewan hedin nelaing niya nenemneman hu hakey ni tuu e panyaggudan tu humman. Tep hedin nelaing niya nenemneman hu hakey ni tuu ey umyaggud hu biyag tun edum ni aggew.

15 Ya meikkadwampulut pitu: Entan tu iu-unnud etan di matekew ni tuun tuka hehhegeda peni-yanan ni limpiyuh ni tuun baley tu ma-lat maihullul et an manekew.

16 Ya etan kayyaggud ni tuu ey anin ni hipan ligat hu um-alin hi-gatu et eleg meapput. Nem ya etan lawah ni tuu, ey anin ni ekket ni ligat et meapput.

17 Ya meikkadwampulut walu: Hedin wada ligat ni immalin etan ni tuun anggebe-hel daka, ey entan pan-am-amleng.

18 Tep inamtan APU DIOS hu wadad nemnem mu ey eleg tu pinhed henin nunman. Lektattuy eleg tu kumedek law kastigua humman ni tuu et hi-gam pengi-tanan tun bunget tu.

19 Ya meikkadwampulut heyam: Entan kae-meh idan lawah ni tuu ey entan takut ni hi-gada.

20 Tep yadda lawah ni tuu ey endi namnamahen dad biyag dan edum ni aggew. Kamei-ellig hu biyag dad kengkeh ni kame-dep.

21 Ya meikkatelumpulu: Hi-gam ni u-ungngak, ey dayaw mu hi APU DIOS ey lispituh mu hu patul. Mahapul ni eleg ka mekikkilaw idan tuun kamangngenghay ni hi-gada.

22 Tep dammutun wadalli um-alin kebabbahan dan peellin Apu Dios winu ya etan patul.

23 Yahhuy ida dama hu edum ni tugun idan nelaing niya nenemneman ni tutu-u: Beken ni kayyaggud hu an ippahhig ni huwes hu hakey ni pengippennuhan tun kasuh.

24 Tep hedini kantuy endi bahul etan ni tuun nambahul, ey hi-gatu iddutan ni tutu-u niya hi-gatu anggebe-hel da.

25 Nem ya etan huwes ni kamengastigun nebahulan ey hi-gatu bendisyonan Apu Dios et yumaggud biyag tu.

26 Ya etan nehammad ni gayyum ey ya makulug hu tuka e-helan hi-gam.

27 Ya memengngulun pehding mu ey ang-ang mu et wada pengal-an mun kennen henin payew ni ge-udam ey han ka nengapyan baley mu.

28 Hedin endi impahding ni dinagsim ni hipan bahul, ey entan an pantistigud korteh et mu ehelen e nebahulan. Niya beken ni kayyaggud hu an he-ulen ida tutu-un pengippahdingan ni henin nunman.

29 Hedin wada impahding ni edum mun tuun hi-gam ni lawah ey entan tu panghel ey "Pehding ku daman hi-gatu hu impahding tun hi-gak." Ey

entan tu nemnemnem ni mengibleh ni nunman ni el-eleg ni impahding tun hi-gam.

³⁰ Ya elaw ni makahhigan tuu ey heninnuy: Wada pinhakkey ni nak nandaddallan di payew niyad habal ni hakey ni makahhigan tuun endi nemnem tu,

³¹ ey nemahhig ni etata-gey hu helek niya hebit, niya neiwalleng ida tuping et mangkagday.

³² Entannit nakka nemnemnema humman idan nak inang-ang ey heninnuy inedal ku:

³³ Beken ni kayyaggud hu an pelinlinwannan et ita man-u-uggip winu ita man-eg-egpit.

³⁴ Tep endilli maptek ey nambalin itan nekawwetwet, henin etan ni tuun kamakallinggep ey pinhakkeyey immali matekew et takewen tu pihuh tu.

25

¹ Yahhuy ida pay edum ni tugun Solomon ni impatudek lan patul e hi Heseekiah di Judah:

² Daydayaw tayu hi Apu Dios anin ni wadadda hu eleg tu peamtan hi-gatsun tutu-u. Ey ida dama kamedeyyaw ap-apu tep ya daka peamtan hi-gatsun inedal da.

³ Eleg tayu hanlekud hu kasina-gey ni kabunyan niya kadinallan ni baybay. Hanniman daman eleg tayu han-awat hu wadad nemnem ni patul.

⁴ Ya etan kamangngunnun gumekek ey mahapul ni eyyugen tu etan silber ma-lat e-kalen tu lugit ni nei-dum et memahmah ni hantu kinapyan hipan pinhed tun kapyaan.

⁵ Hanniman daman mahapul ni me-kal ida etan tuun kaum-idwat ni lawah ni tugun etan ni patul et han limpiyuh niya meandeng hu pan-ap-apu tu.

⁶ Entan tu peta-gey hu annel mud hinanggan ni patul. Ey entan tu iinggeh annel muddan tuun etata-gey saad da.

⁷ I-imman hu heged mu et ngenamung etan patul ni menghel ni hi-gam e dammutun umlaw kad kad-an tu, nem ya tu penghelan ni hi-gam ni um-a-allaw kad kad-an idan opisyal tu et mabeingan kad hinanggan da.

⁸ Entan panggannugannun an mandalom hedin wada inang-ang mun neipahding tep entanniy wada hakey ni mantistigun kantuy itek inhel mu et mebe-ingan ka.

⁹ Hedin wada nanhallaan yun dinagsi yu, ey iyayyaggud yun ihummangan. Ey hedin wada nanhummanganan yu, man entan tu ene-ehhel di edum ni tutu-u.

¹⁰ Tep hedin wada mengngel ni muka ene-ehhela, ey penghel day metumbuk ka et mebe-ing kan ingganah.

¹¹ Kayyaggud dengel ni kae-helan edum ni tuu hedin humman pinhed mun dedngelen nunman ni tsimpuh. Ya humman ey heni balituk ni apol ni neiyayyaggud ni neiha-ad di basket ni silber.

¹² Ya tugun idan nenemneman ni tuu ey heni nemahmah ni balituk etan ni tuun neminhed ni menggel.

¹³ Ya etan tuun kameiddinnel ni ittu-dak ni mekihummangan ey um-ipeamleng etan di tuun nengitu-dak ni hi-gatu. Hanniman mewan

hu metengnin ni danum e kayyaggud ni innu-
men ni ahianin nemahhig hu petang.

¹⁴ Ya etan tuun kantuy wada ibbaddang tu,
nem endi kaya, ey henin kulput ni kaney i-ali
tu udan ey endi kumedek.

¹⁵ Hedin kabbabbal hu kapenghel, ey dammu-
tun ihhapitan hu ap-apu. Anin etan tuun nemah-
hig ni mekelhi puhu tu et lektattuy impeya-meh
ni kabbabbal ni ehel.

¹⁶ Hedin wada himmak mun putsukan, ey
entan tu pemahhig ekan tep lektattuy i-utam.

¹⁷ Hanniman mewan hu an pekiyuyyuddun-
gan di baley ni gagayyum e hedin kewa-wa-wa,
ey lektattuy ibubbunget daita tep imminglay ida.

¹⁸ Ya etan beken ni makulug ni pebehul ni
hakey ni tuu ey heni bakdung, ey heni matedem
ni hinallung niya panan umpatey.

¹⁹ Ya pengididdinnelan etan ni tuun eleg meid-
dinnel ey henin pengiggalgalan ni kaman-iwwal
ni ngipen winu pengidlanan ni nedahuy ni heli.

²⁰ Hedin ia-appehan hu kaumlelemyung ni tuu,
ey heni ingkal mu balwasi etan ni nekekkel ni
tuu winu heni hina-adam ni ahin hu liput tu.

²¹ Hedin wada tuun anggebe-hel dakeyu, ey
pangan yu hedin neupa niya idwasi yun innu-
men tu hedin na-wew.

²² Et ya humman ni kayyaggud ni pehding mu
hu umhulun et umbaing law ni lawah ni tuka
pehpehding ni hi-gam * niya hi APU DIOS hu
mengidwat ni ginun-ud mun nengipahdingam ni
kayyaggud.

* 25:22 25:22 [21-22] Romans 12:20

²³ Ya tumbuk ey nanna-ud ni umhuhulun ni bungnetan ni tuu. Hanniman dama hu dibdib ni kamelpud north e nanna-ud ni i-ali tu udan.

²⁴ I-imman hu ita manha-ad di a-abbung nem ya etan ita mekia-addum di matutut ni ahwa.

²⁵ Ya amleng ni pengngelan etan ni kayyaggud ni neipeamtan nalpullid neidawwi ey henin amleng ni neka-wew ni tuun um-inum ni makat-tengnin ni danum.

²⁶ Ya etan kayyaggud ni tuun kameidngelid kae-helan lawah ni tuu ey kamei-ellig di hebwak ni nekilot winu nakdetan.

²⁷ Beken ni panyaggudan ni annel hu taggan ekan ni putsukan. Ey lawah mewan hedin pakkadek hekittan ingganah daydayawen ni tutu-u.

²⁸ Ya etan tuun eleg tu han-isipel bunget tu ey henin bebley ni nebahbah luhud tu et nelakah ni hehgepen ni buhul tu.

26

¹ Ya etan tuun endi nemnem tu ey bekken ni lebbengtun an tettebalen ni tutu-u, hanniman daman bekken ni lebbengtun an mandallallu niya an um-udan ni ahiani.

² Hedin iddutan ni hakey ni tuu hu endi bahul tu, ey endi pambalanan tu tep humman ni idut ey henin sisit ni tuka pemegga tayatayab e eleg um-e-pa.

³ Ya penuttuddun kebayyu ey ya heplit niya ya gumek ni kapekemmal. Hanniman dama e ya heplat hu penuttuddu etan ni tuun endi nemnem tu e eleg tu nemnema ni impahding tu pehding tu.

4 Hedin huhhumngem hu nalnalgem ni kaene-ehhelan tuun endi nemnem tu, ey heni ingngeh mu annel mun hi-gatu.

5 Nem hin-addum ni mahapul ni hummangem hu ehel ni tuun endi nemnem tu, tep entanniy kantu ngu nem nelaing.

6 Hedin iddinel mu etan tuun endi nemnem tun mengi-ehneng ni hi-gam ni an mekihhumangan, ey heni pinutul mu helim winu heni ka imminum ni kedet.

7 Ya etan tugun etan ni tuun endi nemnem tu ey heni nedahuy ni heli.

8 Endi nemnem hedin tettebbalen etan tuun endi nemnem tu, tep heni mu illastik etan batun neibedbed di lastik mu.

9 Anggetakkut hu tugun ni tuun endi nemnem tu heni etan ni nebuteng ni nantenged ni bakdung.

10 Ya etan tuun tuka lelgema ayag idan tutu-un endi nemnem tu winu kumpulmih ni melebbah et tangdanan tudda ey heni etan ni tuun linggeman tuka penna.

11 Ya etan tuun endi nemnem tu e tuka ippenidwan ippahding hu neihallaan tu ey henin ahhun tuka kenna in-utetu. *

12 I-imman etan endi nemnem tun tuu nem ya etan tuun ya tuka pannemnem ni annel tu ey nelaing, nem ampangun et eleg.

13 Ya etan tuun kaumhigan an mangngunnu ey eleg um-ehep, tep dakel pengigga-duli e kantuy 'Eggam um-ehep di dallin, tep entanniy wada layon di keltad.'

* **26:11 26:11** Ang-ang yu hu 2 Peter 2:22.

14 Ya etan mahigan tuun kaman-u-uggip ni ebuh ni nampiggad ey henin lekbi e limma-yud di bitaglah tu ni neibanggad.

15 Wadadda nemahhig hikedan tuu e anin ya pengi-idduhan dan kennen dad bungut da et daka higgai.

16 Ya kapannemnem ni mahigan tuu ey nelalla-ing nem ya pitun tuun nangkelaing ni umtugun.

17 Ya etan tuun kamekidimdima-ud kamantu-tuttut ey heni etan ni tuun dinammu tu netagal ni ahhud dalan et tengden tu tangilan nunman ni ahhu.

18-19 Ya etan tuun tuka he-ula edum tun tuu ni hantu ehela e langlangkak tu ey anggetakkut e henin kaman-angngaw ni tuun tuka lellelgema panapana.

20 Hedin nangpuh etan neitungu, man kamedep hu apuy. Hanniman dama e mesikked pantutututan hedin endidda umtenumbuk.

21 Ya etan mabekal ni tuu ey nelakah tun illapu pambabakalan, henin ngalab e tuka petbel ittungu.

22 Pinpinhed idan tuun deddengngelen hu tumbuk, henin meheng-ew ni kennen e kayyaggud ni ekmunen.

23 Ya etan kayyaggud ni ehel ni kaihhanid beken ni kayyaggud ni kapannemnem ey henin pintol e kapenennin lawah ni ang-ang.

24-25 Ang-ang yudda kuma hu tutu-un henidda kayyaggud, nem ampangun et lawah kumedek nemnem da. Kayyaggud daka pan-e-ehhel nem ya kakulugan tu ey nemahhig hingit da. Et

humman hu, entan tu kulug hu hipan e-helen da.

²⁶ Nem anin ni hennian da hu lawah ni nemnem da et meamta damengu etan di lawah ni daka pehpehding.

²⁷ Ya etan tuun kaumku-kun bitun keknaan ni edum tun tuu winu tuka ullina batud edum tu ey lektattuy hi-gatu mekna etan di bitu winu hi-gatu me-gahan ni batu.

²⁸ Ya etan maitek ni tuu ey anggebe-hel tu edum tun tuun tuka bahbaha tep ya itek ni tuka e-helan hi-gada. Tep hedin eleg malpud puhu kae-hela man kaumbabahbah kumedek ni ebuh.

27

¹ Entan tu ipahhiya hu ninemnem mun pehding ni kabbuhhan winu yan edum ni aggew, tep eleg mu amta hedin hipa meippahding ni hi-gam ni kabbuhhan winu yan edum ni aggew.

² Ngenamung hu edum ni tuun menghel ni kakinayyaggud mu et beken ni an melpud bungut mu.

³ Mebelbel-at hu ligat ni kaiddawat ni endi nemnem tun tuu nem ya bel-at ni batu winu neilanggusih ni palnah.

⁴ Ya bunget ey nemahhig ni kaumbabah. Nem nema-ma-man anggetakkut hu kameippahding tep ya annil niya ameh.

⁵ I-imman hu e-helan edum ni tuud neihallaan da, tep humman keang-angan tun wada impem-inhed ni hi-gada.

⁶ Ya etan makulug ni gayyum ey anin ni mak-aggeh hu penghelan tun neihallaam et dammutun pandinnelam. Nem ang-ang mu kuma etan

buhul mun tuka peang-ang-ang e heni wada hu impeminhed tun hi-gam.

⁷ Hedin naphel hu hakey ni tuu ey anin ni putsukan et eleg tu ni-ngangu hengngudan tamtaman, nem hedin neupa hakey ni tuu, ey anin ni mekel-it etan mekkan et malumi-ih tuka penamtam.

⁸ Ya etan tuun hini-yan tu baley tu et lumaw di edawwi ey heni sisit ni hini-yan tu buyetu.

⁹ Ya kayyaggud ni tugun ni hakey ni gayyum ey heni bangbanglu e kaum-idwat ni an-anlan puhu.

¹⁰ Entan tu iwalleng ida gagayyum mu niyadda gagayyum amam, tep edum alin aggew, et mahapul mu hu baddang da niya hi-gada kaddiwih ni umbaddang ni hi-gam nem yadda agim ni wadad neidawwin bebley.

¹¹ U-ungngak, pandengel kan tugun ku malat lumeing ka niya ma-lat menemneman ka et umamlengngak. Et hedin wada memihhul ni hi-gak di impahding kun nenugun ni hi-gam, ey dammutun hummangen kudda.

¹² Ya nenemneman ni tuu ey tuka iddawwi annel tu hedin wada inang-ang tun lawah ni mekapkapy. Nem hedin ya tuun endi nemnem tu, ey tuka an hipngata humman ni lawah ni meippahding ni han tu hinelheltap law hu neipahding ni hi-gatu.

¹³ Hedin wada um-utang ni hi-gam, ey wada inewit tun eleg tu inghaan ni tuun mengi-ehneng ni hi-gatu, ey mahapul ni wada ellam etan ni mengi-ehneng ni pengitngedam nunman ni

utang ma-lat wada inna-nu tun mambeyyad ni hi-gam.

¹⁴ Hedin kakkabbuhhan ni peteg ey ittetkuk mu pengapngam ni gayyum mu ey ya pengngel tun hi-gam ey heni inidutam.

¹⁵ Ya etan matutut ni ahwa ey henin lemlem e kamengippehigga.

¹⁶ Endi inna-nun mengippesikked ni bungut tu, tep henin dibdib e eleg mabalin ni peinneng niya henin lanan eleg mabalin ni gemgemen di tepayya.

¹⁷ Hedin ya tuu ey ya edum tun tuu tuka pan-eddali, hanniman mewan hu gumek e tuka teddemi edum tun gumek.

¹⁸ Hedin ippaptek hu keyew ni kamekkan lameh tu, ey wadalli kennen ni illameh tu. Hanniman mewan hu bega-en e hedin paka-ippaptek tu etan kan bega-en ni hi-gatu, ey meiddeyyaw ali.

¹⁹ Ya kapannemnem ni hakey ni tuu ey human hu mengippeamtan elaw tu. Henin meli-neng ni danum e dammutun pengiddiggalan ni angah.

²⁰ Endi pappeg ni kaamnawin matan tuu, henin katey e endi siked ni kamettey ni tuu.

²¹ Ya balituk niya silber ey daka eyyugad apuy ma-lat memahmah, nem ya makulug ni elaw ni tuu ey kameamta hedin wada kamenettebal ni hi-gatu.

²² Ya etan tuun endi nemnem tu ey anin ni panpa-tuen ingganah ni kamangkatkatey, et eleg mabalin ni tu iwwalak hu lawah ni elaw tu.

Beken ni henin pagey e hedini bineyu, man kameappil hu begah di degi.

²³ Paka-ippaptek mudda animal mu

²⁴ tep ya kinedangyan ey eleg mannananeng, henin kapan-ap-apuin tuu e wada pappeg tu.

²⁵ Amung mu hu dagemi ma-lat pakan muddan animal mu. Hedini na-puh, ey mu pan-ala helek di duntug et penehhegedan mun meittu-nud ni iggaud yu

²⁶ ma-lat dakel ippakan mun animal mu. Hedini hanneya pehding mu, man dakel dutdut idan kalneroh mun kapyae mun balwasim. Ey dammutun um-igtang kan gelding mu ma-lat pengettang mun puyek ni i-e-dum mud puyek mu.

²⁷ Hedini hanniman hu pehding mu, ey eleg mekullangin gatas ni melpud gelding mun eleg mu igetang hu pamilyah mu et yadda bega-en mu.

28

¹ Ya etan lawah ni tuu ey kaumbesik anin ni endi kamampemdug ni hi-gatu. Nem hedini ya etan kayyaggud ni tuu ey eleg umtakut e henin layon e endi tuka tekkusi.

² Hedini lawah ida bimmebley, ey dakel kamanhuluhulul ni kaman-ap-apun hi-gada. Nem hedini nelaing niya nenemneman hu kaman-ap-apun hi-gada, ey mannananeng ni kayyaggud hu bebley da.

³ Ya etan newetwet ni tuun kamengippelilligat ni edum tun newetwet ey kamei-ellig di na-let ni udan e tuka bahbaha intanem.

⁴ Ya etan tuun tuka ngenghaya olden ey humman keang-angan tun tuka pakatbala lawah ni tuu. Nem ya etan tuun tuka u-unnuda olden ey humman keang-angan tun eleg tu iu-unnud di kapehding idan lawah ni tuu.

⁵ Eleg han-awat idan lawah ni tutu-u hu mendeng ni kapehding, nem hedin yadda kamengunnud nan APU DIOS ey han-awat dan peteg.

⁶ I-imman hu anin ni newetwet ita nemet limpiyuh kapehding nem ya etan kedangyan ita, ey beken ni limpiyuh elaw.

⁷ Ya etan nenemneman ni u-ungnga ey kamengunnud ni olden, nem ya etan u-unggan kamekikkilaw di endi silbi tun tuu ey be-ingen tu a-ammed tu.

⁸ Ya etan tuun kimmedangyan tep ya nemahhig ni tuka pampeporsentoh ni pihhuh tu ey lektattuy umlaw kinedangyan tud tuun mahmek idan newetwet.

⁹ Ya etan tuun eleg tu u-unnuda hu tugun Apu Dios ey eleg henggulan Apu Dios ni dedngelen dasal tu tep kamengippebungnet ni hi-gatu.

¹⁰ Ya etan tuun tuka dinnia limpiyuh ni tuu et ipahding tu lawah, ey lektattuy hi-gatu nebahbah. Nem ya tuun limpiyuh tuka pambi-biyag, ey wada kayyaggud ni gun-uden tu.

¹¹ Ya kapannemnem ni kedangyan ni annel tu ey hi-gatu nakannemneman niya nelaing. Nem ya etan newetwet ni tuun nenemneman ey inamta tu hu makulug ni elaw nunman ni tuu.

¹² Hedin ya kayyaggud ni tuu hu neihullul ni man-ap-apu, ey ida kaman-am-amleng hu tutu-u. Nem hedin ya lawah ni tuu hu yimmudung ni ap-apu ey ida kaanmampantellu tutu-u.

¹³ Ya etan tuun eleg tu ebbuluta nambahulan tu ey endi pambalanan idan tuka ingngunungunu. Nem ya etan tuun tuka ebbuluta nambahulan tu ey kamantuttuyyu, ey hehmeken Apu Dios.

¹⁴ Ya etan tuun tuka peka-u-unnuda hu pinhed APU DIOS ey mebendisyonan, nem ya etan tuun impeingha tun mengippahding ni lawah ey mebahbah.

¹⁵ Anggetakkut hedin ya lawah ni peteg ni tuu hu man-ap-apuddan newetwet ni tutu-u, tep heni anggetakkut ni layon ni kaman-elmam niya heni bear ni iyyallin umka-nut.

¹⁶ Ya etan ap-apu winu patul ni kapanlelehaniddan tutu-u tu tuka pehding ey kulang tuka pan-ewwat. Nem ya etan ap-apu winu patul ni eleg tu pinhed ni umhaul niya limpiyuh tuka pehding ey dakel ni toon pan-ap-apan tu.

¹⁷ Ya etan tuun pimmatey ey tuka pannemnem-nem hu nambahulan tu ingganah ketteyyan tu. Entan tu baddangi humman ni tuu.

¹⁸ Hedin limpiyuh muka pehpehding, ey melinggep ka, nem hedin beken ni limpiyuh muka pehding, ey mebahbah ka.

¹⁹ Ya etan tuun mahlun mangngunnu ey dakel pengellaan tun kennen tu. Nem ya etan tuun ya endi silbitu hu tuka ippenahding e eleg an mangngunnu ey mambalin ni newetwet.

²⁰ Ya etan kameiddinnel ni tuu ey man-am-amleng di dakel ni bendisyon tu, nem ya etan tuun pinhed tun anggegannuy kimmedangyan ey nanna-ud ni mekastigu.

²¹ Beken ni kayyaggud hu wada an pengippahhigan ni huwes di pengippennuhan tun kasuh, nem yadda edum ni tuu ey ida kamanggagalid ni mengippahding ni lawah, anin ni ekket ibbayad dan hi-gada.

²² Yadda makuliput ni tutu-u ey ida kaum-abtun umkedangyan, nem eleg da amta e mam-balin idallin newetwet.

²³ Hedin e-helam hu tuud neihlaan tu, ey e-etteng ali pampesalamatan tun hi-gam ni edum ni aggew nem ya mu hintettebbalan ni hi-gatud ehel ni ebuh e beken ni makulug.

²⁴ Ya etan tuun tuka tekkewid ametun inetu ey kantuy beken ni neihalla impahding tu, ey heni damengu mapetey.

²⁵ Ya etan tuun pinhed tun hakkeyan hu kahiy-atu ey kaumhuhulun ni panhahallaan. Nem ya etan tuun tuka iddinel nan APU DIOS hu mahapul tu ey mebendisyonan et yumaggud biyag tu.

²⁶ Ya etan tuun tuka ididdinel ni ebuh hu wadad nemnem tu ey eleg menemneman, nem ya etan tuun tuka dedngela tugun idan nangkenenemneman ey endi hu lawah ni mekapkapyan hi-gatu.

²⁷ Ya etan tuun madewat idan nangkewetwet ey eleg mekullangid mahapul tu. Nem ya etan tuun endin hekey hemek tuddan newetwet ey meiddutan.

²⁸ Hedin nan-ap-apu hu lawah ni tuu ey ida kaanmangkeitlu tutu-u. Nem hedin nepappeg hu nan-ap-apuan tu, ey ida kamanggagaya hu kayyaggud ni tutu-u et mangkeukkat ida.

29

¹ Ya etan tuun e-eggel ni sinugun, nem kapy-atun manghay ey lektattuy wada meippahding ni hi-gatun kebabhahan tu et eleg ali law mabalin ni mebaddangan.

² Hedin kayyaggud hu kapehding ni ap-apud hakey ni bebley, ey ida kaman-am-amleng tutu-u tu, nem hedin lawah etan ap-apu, ey anggehem-mek ida tuu.

³ Ya etan u-ungngan tuka gagamgami le-ingan tu niya kenemneman tu ey peamleng tudda ammed tu. Nem hedin kamekikkilaw idan kamebeyyadin bibi-i, ey me-puh kinedangyan tu.

⁴ Hedin kaipapaptek etan ni patul et meandeng hu tuka pehding, ey umyaggud hu bebley ni nan-ap-apuan tu. Nem hedin gangaman tu pihhuh ni meibbeyyad ni hi-gatun pengippahdingan tun lawah ey bahbahen tu kumedek etan bebley.

⁵ Ya etan tuun dakel tuka e-helan kayyaggud ni edum tun tuu, nem eleg gayam malpud puhu tu ey heni kamengapya ngun keknaan tu.

⁶ Ya etan lawah ni tuu ey ya tuka pambekhuli hu memabhah ni hi-gatu. Nem hedin ya kayyaggud ni tuu, ey kaman-am-amleng niya kaman-appah tep ya amleng tu.

⁷ Ya etan kayyaggud ni tuu ey tuka ikakkaguh hu kelebengan idan newetwet, nem ya lawah ni tuu ey eleg tuddan hekey ikkaguh.

⁸ Yadda tuun endi daka pengibbilang ni edum dan tuu ey ida kamengapkapan guluh di bebley da, nem yadda nenemneman ni tutu-u ey daka pehding hu linggepan ni bebley da.

⁹ Hedin wada nanhallaan ni nenemneman ni tuu et ya etan tuun endi nemnem tu, ey endi pambalinan ni panhummanganan da, tep pemegga kumedek etan ni tuun endi nemnem tu hu ngalangala ey umbunget niya umpel-it.

¹⁰ Ya etan tuun mapetey ey angebe-hel tudda limpiyuh ni tuu niya ihik tudan petteyen, nem ya kayyaggud ni tuu ey tudda kaippaptek humman idan limpiyuh ni tuu.

¹¹ Ya etan tuun endi nemnem tu ey tuka peang-ang hu nemahhig ni bunget tu, nem ya nenemneman ni tuu ey tuka issipel bunget tu.

¹² Hedin kapakakkullugan ap-apu emin hu daka idaddatteng ni hi-gatu, anin ni itek, ey lektattuy mambalin ni lawah kapkapyaan idan opisyal tu niya man-ittek ida.

¹³ Ya nan-ingngehan etan ni newetwet ni tuu et ya etan kamengippeligligat ni hi-gatu ey hi APU DIOS hu nengidwat ni hi-gadan dewwan mateda.

¹⁴ Dakel ni toon hu pan-ap-apuan ni patul hedin tuka i-ehneng hu kelebengan idan newetwet.

¹⁵ Hedin ibbunget niya tuggunen hu u-ungnga, ey menemneman ida. Nem ya etan u-ungngan eleg tuggunan a-ammed tu ey be-ingen tulli inetu.

¹⁶ Hedin man-ap-apudda hu lawah ni tuu, ey mema-ma hu panliwwatan idan tuu. Nem

nanengtun mateguddalli hu kayyaggud ni tutu-un kepappegan ni pan-ap-apuan idan nunman ni lawah ni ap-apu.

¹⁷ Hedin tuggunem hu u-ungngam man um-linggep ka niya um-amleng ka.

¹⁸ Ya etan tuun eleg mengu-unnud ni tugun Apu Dios ey daka ippahding hu linggeman ni pinhed da. Nem ya etan tuun kamekanggu-unnud ni tugun tu ey man-am-amleng ida.

¹⁹ Ya etan bega-en ni neligat ni mengu-unnud ey eleg umgela hu ehel ni ebuh ni penuggun ni hi-gatu. Et humman hu, mahapul ni wada pehding mu ma-lat matugun. Tep anin ni han-awat tu inhel mun pehding tu, et eleg tu ippahding.

²⁰ Kekkeddukdul etan tuun endi nemnem tun tuttudduan ni kayyaggud ni pehding nem ya etan tuun eleg tu nemnema ni immehel.

²¹ Hedin i-abulut ni hakey ni tuun pehding ni bega-en tu hu linggeman ni pinhed tun pehding meippalpun keu-ungnga tu, ey um-idwat ali kumedek ni degeh ni nemnem humman ni bega-en ni edum ni aggew.

²² Ya etan tuun ekket ni bimmunget ey dakel pambehulan tu, tep wadan wada pekibbekkalan tun hi-gatu kaumhulun.

²³ Ya kapampahhiyain tuu ey hi-gatu ngu hu um-idwat ni kebe-ingan tu. Nem ya etan tuun tuka pebabah annel tu ey melispituh.

²⁴ Ya etan tuun tuka baddangi matekew ey indawtan tu annel tun nemahhig ni ligat. Tep

hedin mantistigu et i-uh-uh tu makulug, ey meilegat ni mekastigu. Hedin mewan nemnemen tun manlangkak, ey kastiguen Apu Dios.

²⁵ Hedin umtatakut kan e-helen winu nemnemen ni tuun hi-gam, ey heni ka naknad bitu. Nem ya etan tuun hi APU DIOS hu tuka iddinek ni mengippaptek ni hi-gatu ey kamelinggep e endi meippahding ni hi-gatun lawah.

²⁶ Emin hu tuu ey daka gamgamin meihnpup ni ap-apu ma-lat mampebaddang ida. Nem hi APU DIOS ni ebuh hu kaumbaddang idan newetwet niya meandeng hu daka pehding.

²⁷ Yadda limpiyuh ni tuu ey anggebe-hel dadda lawah ni tuu, hanniman ida dama lawah ni tuu e anggebe-hel dadda limpiyuh ni tuu.

30

¹ Yaddahhuy hu inhel Agur e u-ungngan Jakeh: "Apu Dios, nemahhig lemyung ku. Endi namamah ku tep yadda eya kameippenahding di neitu-wan ku.

² Ya nakka pannemnem ey hi-gak ni ebuh hu endin hekey inamta tu. Niya endin hekey kabaelan kun man-ewwat e heni-ak beken ni tuu.

³ Bekennak ni nelaing niya bekennak ni nenem-neman. Ey eggak mewan han-awat elaw mu e Apu Dios e kayyaggud ni peteg.

⁴ Hi Apu Dios ni ebuh hu nelehbeng eyad puyek ni nalpud kabunyan ey hi-gatun ebuh hu nambanggad diman. Hi-gatun ebuh hu nangged ni dibdib ey hi-gatu hu ngenamung ni pengippellawwan tu. Niya hi-gatu ngenamung

ni baybay e heni inggukuh tud balwasi tu. Hi-gatu mewan ni ebuh hu nengiha-ad ni pappeg ni pambebleyan ni tutu-u eyad puyek. Hedin wada edum ni inamta yun nengipahding idan nunya, ey ehel yu hedin hipa humman ngadan tu ey ya ngadan ni u-ungnga tu!

⁵ Kaum-amnun emin hu kae-helan Apu Dios. Hi-gatu heni happiyaw idan kamengiddinnel ni meihikkug ni hi-gatu.

⁶ Entan tu edumi inhel tu tep ibbunget daka ey keang-angan tun maitek ka.

⁷ APU DIOS, abulut mu anhan eya dewwan ibbagak ni hi-gam et hannak matey:

⁸ Ya memengngulu ey entan anhan tu iebulut ni nak manlangkak. Ya meikkadwa ey entan anhan tu iebulut ni nak mewetwet winu nak umkedangyan. Nem idwat mu mahapul kun kewa-wa-wa.

⁹ Tep entannit kimmedangyannak ey eggak law mandinnel ni hi-gam, et kangkuy eleg daka law mahapul e Dios ku. Nem hedin mewan mewetwettak, ey entanniy menekkewwak et mebe-ing ngadan mu.

¹⁰ Hi-gayun tutu-u, ey entan tu an ene-ehhel etan ni apun bega-en hu itek meippanggep ni bega-en tu, tep iddutan dakan nunman ni bega-en et helheltapem humman ni impahding mu.

¹¹ Wadadda hu edum ni tuun eleg da lispituha a-ammed da niya daka iddusidda ey eleg ida mampesalamat ni hi-gada.

¹² Wadadda mewan edum ni tutu-un ya daka pannemnem ni annel da ey kayyaggud idan

peteg e endi impahding dan lawah, nem ya kakulugan tu ey lawah ida.

¹³ Wadadda dama tutu-un nemahhig daka pam-pahhiya e hedin ya daka pannemnem ni edum dan tuu ey nebahah ni peteg.

¹⁴ Ey wadadda edum ni tuun da kumedek kapiliwa hu hipan kapengellain newetwet niyadda anggehennemek ni tuun kennen da, niya eleg da ikkaguh hedin hipa meippahding ni hi-gada.

¹⁵ Ya etan bilebil ey dewwa tuka panhuphup ni kuheyaw. Heniddan dewwan u-ungngan eleg mehingla e kanday “Idwasi muwak pay! Idwasi muwak pay!” Wadadda tellu, eleg, epat ni eleg da amtan mehingla, et endi hu kanday “Hiyya law!”

¹⁶ Huyyadda hu kulung, ya biin nebasi, ya mamegan puyek ni mahapul tu udan et ya gimmanat ni apuy e eleg mabalin ni me-dep et tagan tu giheb ni dammutun giheben tu.

¹⁷ Ya etan tuun tuka ngenghaya winu tuka pihhula hu a-ammed tu ey lebbengtun mettey et kanen ni sisit matetu ey ma-lat kanen ni sisit ni kamengngan ni annel ni netey hu annel tu.

¹⁸ Wadadda mewan tellu, eleg, epat ni kaketingai niya neligat ni ewwatan:

¹⁹ Ya kapehding ni tulduh ni mantayyatayyab di kabunyan, ya kapehding ni uleg ni mambulubulu kakeddapin di batu, ya kapandellanin bapor di baybay, niya kapan-impehhedin laki niya bii.

²⁰ Ey nemnem yu kedi elaw etan ni biin wada ahwa tu nem makilaki. Kameki-ullig di beken tu ahwa nem hedin negibbuh, ey endi baing tu e kantuy ‘Kaw hipa nak impahding ni lawah.’

Heni etan ni nengan ni ebuh et da-nihan tu bungut tu.

²¹ Wada tellu, eleg, epat ni nemalad ni kamekapkapy eyad ta-pew ni puyek:

²² Ya bega-en ni kamambalin ni patul, ya etan tuun endi nemnem tun wadan emin hu pinhed tun kennen,

²³ ya etan biin nemahhig e anggebe-hel tu edum tun tuu, nem entanni ey nengahwa, et ya etan biin bega-en ey lektattuy hi-gatu neihullul etan ni biin kan bega-en ni hi-gatu.

²⁴ Wadadda epat ni mategu eyad ta-pew ni puyek e ekka-kut ida, nem nakallaing ida.

²⁵ Ya memengngulu ey yadda abbun. Bekken idan na-let, nem taggan da amung ni kennen da hedid ugew ma-lat wadalli kennen dan ahiket-tekettelan e endi mehemmak ni kennen.

²⁶ Ya meikkadwa ey yadda etan rock badgers e ekka-ket ni animal ni kamamballey di batu. Beken idan na-let, nem inamta dan an mamballey di nambattanan ni nadhak ni batu.

²⁷ Ya meikkatlu ey yadda dudun e endi patul da, nem ida kaman-uunnud ni umtayab insigun di saad dan heniddan sindalu.

²⁸ Et ya meikka-pat ey ya bannagaw e dammutun mepi-dit, nem ida kamehemmak di baley ni patul.

²⁹ Wadadda tellu, eleg, epat ni klasih ni mategun henidda hiyyahiyyan kamandaddallan:

³⁰ Ya memengngulu ey ya layon. Hi-gatu keka-ka-letan ey endi takut tu.

³¹ Yadda dama edum ni heni hiyyahiyyan umdalan ey ya etan peltan ni manuk, ya lakkitun

gelding niya etan patul ni nengipengulun sindalu tu.

³² Hedin nambalin kan kamampahhiyya winu hedin namplanuh kan lawah ni pehding mu, ey endi nemnem mu. Entan tu nemnemnem e importanteh kan peteg ey entan tu ipahding etan lawah ni implanuh mu. Upup mu ew kuma angah mu tep ya ni baing mu.

³³ Makulug numan e hedin ikkiwakiwa hu gatas, man mangkapyan butter. Ey makulug mewan e hedin duntuken hu eleng ni tuu, man umkuheyaw. Niya makulug mewan e hedin pebungnet mu hakey ni tuu, ey nanna-ud ni mambekkal kayu.”

31

¹ Yaddahhuy hu inhel Lemuel ni intugun inetun hi-gatu:

² “Hi-gam ni u-ungngak ey newada ka tep nandasadasallak nan Apu Dios. Dengel mudda huyya ittugun kun hi-gam:

³ Entan tu iu-unnud di elaw ni makibii, tep human ni elaw hu kaumhulun ni kakebahbahin papatul.

⁴ Hi-gam e u-ungngak e Lemuel, ey kayyaggud hedin ya ap-apu ey beken ni mainum ma-lat beken ni tu pan-uk-uklungan ida meinum ni kaumbuteng.

⁵ Tep hedin imminum hu tuu, ey tu law kaliwwanadda olden ey eleg tu law hengngudan baddangan ida newetwet.

⁶ Hedin ya kaumbuteng ni meinum, ey innu-men idan kamangkatatey ni tuu winu yadda nemahhig hu ligat da.

⁷ Mukun ida kaum-inum ni nunman idan kaumbuteng ey ma-lat liwwanen da hu newetwetan da niya ma-lat liwwanen da hu lemyung da.

⁸⁻⁹ Hedin neidalom etan anggehemmek niya newetwet ni tuu, ey mahapul ni meandeng hu pehding mun mengippennuh ni kasuh. Iehneng mu kelebengan idan endi kabaelan dan mengiehneng ni annel da.

¹⁰ Neligat ni hemmaken ni laki hu biin kayyaggud ni peteg elaw tu ma-lat hi-gatu ahwaen tu. Ya henin nunman ni bii ey nebalbalol nem ya nenginan tenged.

¹¹ Ya lakin ahwan henin nunman ni bii ey kemedinnel ni peteg e ippaptek nunman ni ahwa tu hu hipan mahapul da ma-lat endi da pangkulangan. Huyyan bii ey tuka pakabbaddangi etan laki et eleg ida makulangan ni mahapul dad baley da.

¹² Ey huyyan bii ey kayyaggud ni ingganah tuka pehding ni ahwa tu e eleg tu bahbaha.

¹³ Mahlun man-ebbel niya menguggut.

¹⁴ Huyyan bii ey kamei-ellig di bapor tep mahlun mengi-ennamut ni penennud tun pamilyah tu, anin ni melpud neidawwi pengellaan tu.

¹⁵ Kaumbangun ni eleg mewa-wa et idaddan tu kennen ni pamilyah tu niya tuka ittudu pehding idan bega-en tu.

¹⁶ Tuka pakannemnema balol ni puyek ni pinhed tun gettangen ni hantu gintang. Ey tuka ussala

pihhuh tu ma-lat taneman tu humman ni puyek ni gintang tu.

¹⁷ Na-let niya mahlun mangngunnu.

¹⁸ Anin ni nehileng et tagan tu ngunu niya wada silbin emin ni tuka pan-aatui.

¹⁹ Hi-gatu mewan kamemuddun niya kaman-ebbel ni balwasi da.

²⁰ Madewat idan nangkewetwet.

²¹ Endi tu kegguhan anin ni um-ali ahi ketelan, tep wada maetung ni balwasin ihhuklub idan familyah tu.

²² Hi-gatu kamengapyan tuka i-ap-ap di uggiplan tu niya kayyaggud ang-ang ni balwasi tu.

²³ Yadda edum dan bimmebley ey daka lispituha ahwa tu, tep hi-gatu hakey idan kamengipappanggulun hi-gadan bimmebley.

²⁴ Huyyan bii ey kamengennapyan balwasi niya ballikid ni tuka iggang.

²⁵ Na-let mewan huyyan bii ey kalispituhaddan tutu-u. Eleg umkakaguh hedin attu pengellaan tun mahapul ni familyah tun edum ni aggew tep wada dinel tu.

²⁶ Nenemneman tuka pan-e-ehhel ey kameiddin-nel hu tuka e-hela.

²⁷ Huyyan bii ey mahlu niya tuka paka-ippaptek hu mahapul ni familyah tu.

²⁸ Kapakallispituhaddan u-ungnga tu ey katet-tebala daman ahwa tu.

²⁹ Kan ahwatun hi-gatu ey 'Dakel ida kayyaggud hu biin kayyaggud elaw tu, nem hi-gam hu kekakkayyaggudan.' "

³⁰ Ya kakinat-agu ey kaumhahaul niya eleg mannananeng. Nem ya biin lebbengtun meiddeyyaw ey ya kamengu-unnud niya kamanday-dayaw nan APU DIOS.

³¹ Huyyan bii hu lebbengtun lispituhen ni tutu-u ey hi-gatu meidwatan ni gungunah tu tep ya kayyaggud ni impenahding tu.

Kallahan, Keley-i
Kallahan, Keley-i: Ya ehel apu Dios Bible

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Antipolo Ifugao

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 May 2025 from source files
dated 3 May 2025

3593303a-80c2-56e4-90b2-f4bfea2fd2a6